

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

ՊՍԵՏՈՆԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ
ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՏՐԻԱՐԿԱՐԱՆՔ

ԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

ԲԱՅՈՒՄ 1875 ԱՄԻՆ

ՆԻՍՏ ԺԲ.

20 ՓԵՏՐՊԱՐ 1876

ԿՈՍՏԱՆՉՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ս. ՄԻԲԱՅԼԵԱՆ

1876

ՄԱՅՐ ԴԻՒԱՆ

Ստեփան Արարիկեան	Վաղար	Ա.	ԱՅՆԱԳՆՏ
Ռուսինեան	Էփէնտի	Բ.	»
Բրիտանացի Ղազարուսեան	»	Գ.	»
Համբարձում Ս. Ալաճաճեան	»	Ա.	ԱՅՆԱԳՐՈՒՄ
Գարեգին Մելիքեան	»	Բ.	»
Պողոս Պառնասեան	»	Գ.	»

ՉԵՌՆՆԱՍՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆ

Տ. Խորէն Արքեպիսկոպոս Նար-Պէյ		ԱՅՆԱԳՆՏ
Տ. Յովհաննէս Բ. Մկրտէաճ		
Նիկողոս Ալաճաճեան	Էփէնտի	

ԴԱՍՏԻՍԲԱԿՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆ

Տիգրան Կուսուֆեան	Էփէնտի	ԱՅՆԱԳՆՏ
Գէորգ Ստիմարաճեան	»	
Ռուբէն Կիւմրիկէրանեան	»	

ԿԱԼՈՒԱՆՈՅ ԴԻՒԱՆ

Բրիտանացի Ղազարուսեան	Էփէնտի	ԱՅՆԱԳՆՏ
Յովհաննէս Աղնաւուրեան	»	
Բարսեղ Հարձեան	»	

ՀԱՄԱՐԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆ

Ստեփան Պէյլիճեան	Էփէնտի	ԱՅՆԱԳՆՏ
Յովհաննէս Լասեան	»	
Սիմոն Միքայէլեան	»	

ՅԱՐԱՐԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆ

Առաքել Ալթուն Տիւրքի	Էփէնտի	
Տիգրան Կիւմրիկէրանեան	»	
Օզան Խօճասարեան	»	

ԻՐԱԽԱՍՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆ

Տ. Մատթէոս Վ. Իզմիրլեան		ԱՅՆԱԳՆՏ
Տ. Գրիգոր Բ. Աճէմեան		
Սինեբերթ Մանուկեան	Էփէնտի	

ՆԱԽԱՉԵՌՆՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆ

Կարապետ Շահարաղեան	Էփէնտի	ԱՅՆԱԳՆՏ
Յովակիմ Մաղլանեան	»	
Ստեփան Փափաղեանց	»	

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒԱՆ

Խաչատուր Միտարեան	Էփէնտի	ԱՅՆԱԳՆՏ
Կարապետ Խիփաճեան	»	
Յարութիւն Մէրեճ-Գուլի	»	

ԲԱՅՈՒՄ 1875 ԱՄԵՆ

ՆԻՍՏ ԺԹ.

20 ՓԵՏՐՎԱՐ 1876

ՆԱԽԱՉԱՀ. — ԱՄԵՆ. Ս. ՊԱՏՐԻԱՐԿ ՀԱՅՐ
ԱՏԵՆԱՊԵՏ. — ՍՏԵՓԱՆ ՓԱՇՍ. ԱՐՈՒԱՆԵԱՆ

ԱՐԳԱՅԻՆ ԵՐԵՍՓՈՒՄԸՆՔ

ԿԵՐՐՈՆԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈՒՄԸՆՔ	22. Գէորգ Ստիմարաճեան	Խաչատուր Ս. Կարապետ
ԵՆՆՆԱԳՆՏ	23. Խաչիկ Մանուկեան	29. Միշրան Պաճճեան
1. Խորէն Արքեպիսկոպոս Նար Պէյ	24. Կարապետ Աղարկաճեան	50. Յովհաննէս Շիլեան
2. Կարապետ Կապի. Սեբեոսեան	25. Համբարձում Մաղլանեան	51. Նիկողոս Ալաճաճեան
3. Ամբաստան Վ. Ռուբինեանց	26. Միշրան Գափաճեան	52. Տրդատ Փափաղեան
4. Գարեգին Բ. Թաթարեան	27. Յովհաննէս Խորասանեան	(Գ. Վիճակ)
5. Խորէն Կերոյեանց	28. Յովհաննէս Պոլսեան	Բերա
6. Հ. Նալբանդյան Գիւմրաբեան	29. Յովհաննէս Սեբեոսեան	53. Արիկ Ունեան
7. Մատթէոս Իզմիրլեանց	30. Ն. Մէլգորուսեան Տարթոր	54. Գրիգոր Ալիմիճեան
8. Յովհաննէս Փափաղեան	31. Պողոս Պառնասեան	55. Մարտիրոս Յ. Տիլեան
9. Ներսէս Առնեան	32. Պետրոս Քէրէպիճեան	56. Միքայէլ Մամիկոնեան
10. Պողոս Խաչատուրեան	33. Ռուբինեան	57. Նշան Քաղաղեան
11. Կապիկ Արաճեան	34. Մարտիրոս Աղարկեան	58. Ստեփան Խոյրեան
12. Արաքել Բ. Մամբրեան	35. Սահակ Աղբա	59. Տեղեմար Մ. Լըրեճեան
13. Գէորգ Արարիկ	36. Սեփեքիւր Մանուկեան	60.
14. Գրիգոր Աճէմեան	37. Փէլաքաճեան Տարթոր	61.
15. Խորէն Փէլեպեան	(Բ. Վիճակ)	Գաւառ վաղար
16. Յարութիւն Սեբեոսեան	Պէլիկոս	62.
17. Յովհաննէս Մկրտէան	38. Բարսեղ Հարձեան	Միքայէլ
18. Սարգիս Ստեփաննոսեան	39. Կարապետ Ս. Խիփաճեան	63. Կարապետ Պ. Պէրեանց
19. Սահակ Տ. Սարգսեան	40. Յարութիւն Մարտիրոսեան	64. Յակոբ Կոստանդեան
20.	Է. Երզնկաճեան	65. Յակոբ Պ. Նորասուկեան
ԱՏԵՆԱԳՆՏ	(Ա. Վիճակ)	66. Յովհաննէս Աղարկեան
Գաւառիս Կիւմրի վաղար	Գաւառիս Կիւմրի	67. Տիգրան Երեսմեան
21. Գրիգոր Պէրեպեան	Խաչատուր Ս. Խաչ	Պէլթոզ Ե. Գարաբա
Բ. Բարսեղեան Սեբեոսեան	45. Յովհաննէս Շահեան	(Գ. Վիճակ)
Բ. 2 Բարսեղեան Սեբեոսեան	46. Յովակիմ Ս. Մաղլանեան	Գաւառիս Ե. Խաչատուր
Բ. Պ Բարսեղեան Սեբեոսեան	47. Սեբեոս Պառնասեան	69. Յովհաննէս Լասեան
Հ. Համբարձում	48. Ստեփան Առնեան	70. Ստեփան Պէլիճեան

Գառադիւղ	ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈՒԱՆՔ
71. Կորապետ Շահարահան	Կարին
72. Մկրտիչ Մուրառեան	101. Մանուկ Առաքանեան
Կարլուպիտ	Բեօրանեա
73. Յակոբ Եղմեղեան	102
Ենիանուպէ Սամարիոյ	Աղբիւնուպոլիս
74. Օղակն Խօճատարեան	103. Ռուբէն Կիւմիւշկերտեան
Թօնիզախու	Նիկիոսիս
75.	104. Տիգրան Կիւմիւշկերտեան
Էլուպ Ս. Եղիա և Ս. Սամուէլայի	Ակն
76. Գարեգին Յ. Մելիքեան	105. Պետրոս Մրտաթեան
Գարուշլի	Հարսանիսար
77. Աստիա Ինիսարահան	106.
Հիսար և Պոյաճի գիւղ	Արարկեր
78. Յովհաննէս Նուրեան	107. Կարապետ Խաչիկեան
Նոր գիւղ և Սրէնիս	Բաղէշ
79. Ղազար Հոփեան	108
Պարաւ	Պարաւ
80. Ասատուր Գուշատաշեան	109. Քրիստոստուր Ղազարտեան
81. Մկրտիչ Գ. Էսաեան	Երզնկիս
82. Յովհաննէս Կրօնիկեան	110. Մելքոն Հարանեան
Բարսեղեօսիկ	Անասիս
83. Յարութիւն Զեմբրեան	111. Համբարձում Ալանանեան
84. Յարութիւն Գ. Տառեան	Բարս
(Ե. Վիճակ)	112. Յովհաննէս Աղետարեան
Սամարիս	Եղեւիս
85. Ալեկան Պէլիքեան	113. Յակոբ Ինիսեան
86. Ալեկոս Քօլլեան	Մանչրլի
87. Եղիշար Մելիքեան	114.
88. Մնաս Ճաֆաթեան	Հուրն
89. Յակոբ Քաղապեան	115.
90. Յակոբ Ամանեան	Երզնկա և Բարսիոյ
91. Նազարէթ Շահարահան	116.
92.	Թէքիրտաղ
93.	117. Տիգրան Գ. Արևանեան
94.	Կեսարիս
Խապիւղ	118 Մանթլոս Մ. Այվատեան
95. Առաքել Ալթուն Տիգրի	Խարբերոյ
96. Խաչատուր Պ. Մրտաթեան	119. Յովհան Եղեան
97. Ռէթէոս Պիլիկեան	Պարթեան
98. Սարգիս Արապեան	120 Յովհաննէս Յովակիմեան
99. Սարգիս Արքայանեան	
100. Արման Մեղրեան	

Մուշ
121. Ստեփան Պ. Պ. Փարսադեանց
Տիվրիկ
122.
Զէյթուն և Մարաշ
123.
Տրապիզոն
124. Մկրտիչ Կիւրճեան
Պարաւ
125.
Տիգրանակերտ
126. Թաղէոս Թէրեան
Վան
127. Արման Մարտաթեան
Աղբաւար
128.
Հալկի և Այերսու
129.
Սեբաստիս
130. Մկրտիչ Մելիքեան
Ռուսուիս
131.
Կարս
132. Արքայաճ. Յ. Այվազեան
Զեմբրեանց
133. Համբարձում Սարգիշկեան
Գաղատիս
134
Ատանա
135
Սըղերոյ
136. Մանթլոս Ալթրտեան
Եօզրատ
137. Լազարէթ Պալեօղեան
Մարտիս
138.
Իդմիր
139.
Եղիպտոս
140

ՕՐԱԿԱՐԳ

Ա. վերաբերուիլն Սանճուպուրեան. — Վիւարանորին Բ. Յօդուանց վրայ, որ և Թաղիկեան ճառագարարուրեան կազմակերպուիլն:

ԱՏԵՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՔ

Ատեանը բացուեցաւ Ժամն 7 1/2ին ի ներկայութեան 41 երեսօթականաց, որոց վերջին թիւը հասաւ 72 ի:

Բեղաւերարիւն կախընթաց կատի ստեղծագրութեան

Ատեանապետ փառան հրահրեց երեսօթականներն, որ նախընթաց նիստի ստեղծագրութեան վրայ գիտադախտն եթէ ունին՝ ընեն:

ԻԹԹԻՒՃԱՆ Ե. ԷՅ. — Ատեանագրութեան 358 երես և Ա. սիւնակի մէջ երկրորդ բուխարկութեան չմանակցող նշանակեալ երեսօթականաց ցանկին մէջ իմ անունս չէ գրուած, որ պէտք է դնել. զի ևս ալ չմանակցեցայ նոյն բուխարկութեան:

ՓԱՓԱՋԵԱՆ Ս. ԷՅ. — 354 երեսին և Բ. սիւնակին մէջ « Այս միջոցին Խօճատարեան Օ. և Փափագեան Ս. Էթէնաթեանը բողոքեցին « բաւալ թէ Ժողովն որոշած է . . . » սարբերութեան մէջ իմ անունս սխալմամբ գրուած է, զի ևս բնաւ բողոք չըրի և չէի կրնար ալ ընել:

որովհետեւ Գիւանին բացատրութիւնը գոհացուցիչ ըլլալուն քուէին խի չմանակցեցայ, մանաւանդ թէ Մէրեթ-Պուլի Էթէնաթեան կից խօսեցր, ևս ալ որ Ա. ամփոփման ի նպատակս ստորագրուած էի, կրուանք պիտի ունենայի խօսիլ: Այս սխալմամբ Ժողովին որոշման հնարանդեցայ առանց որ և է բողոք ընելու:

Նոյն երեսի Ս. սիւնակին մէջ Ատեանապետ փառան սա խօսքը՝ « բաց ստոր հետ մէկ « տեղ դարձեալ կը կրկնեմ թէ ինչ որ այսօր » ձեր բուխարկի պիտի որոշէք, երրորդ ընթերցում « նախեան միջոցին կրնաք բարեփոխել և աւելի « ճշդել » . թերի է, և պիտի ըլլայ « երրորդ « ընթերցանութեան միջոցին կրնանք բողոքիլն « մերժել կամ բարեփոխել և աւելի ճշդել »: Ատեանագրութեան այս սրահանջումը քանկցաւ կրկնեց Ատեանապետ փառան, երեսօթականաց յազման տեղի չստուլ համար:

357 երեսին մէջ բուխարկի արդիւնքն երբ յայտարարուեցաւ և հաստատ բուխարկուած ըլլալը ճանաչուեցաւ, Ատեանապետ Փառան յայտարարեց թէ « արեւմտ որոշումը Սըրբաթեան նախագահին բուխարկուած կողմը կը հարկն և նոյն միջոցին երբ հարցուեցաւ Նորին Սրբաթեան թէ ի՞նչ էր իւր բուխարկը, որ»

տասնամեկ թէ « երկրորդական ընտրութիւն է, և ստորագրած խալ եւ » : Այս միջոցին եւս յայտարարեցի թէ « Ուրեմն Նորին Արքայապետութիւնն և ոչ մէկ կողմին բռն տուած է, և այս բռն Բ. ամբարտաճան կողմէն զեղջուելով, Ա. ամբարտաճան որոշուած կըլլայ մեծագոյն մասամբ : Գիւսանք տակախն չարատարաբանած, ձայն երու թէ « բռնարկուաց թիւը բռնհամարի արդեանց համաձայն չէ » . և Երասուֆեան կ'իջնախին անմիջապէս ջնջել տաւարիկեց : Գիւսանք հրաւիրեց Երասուֆեան կ'իջնախին որ քննէ այս ստորբերութիւնը . ևս զիտեցի թէ Երասուֆեան կ'իջնախին սուանց քննութեան ջնջել տաւարիկեց, ուրիշ մը պէտք է որ քննէ . ստոր վրայ Երասուֆեան կ'իջնախին չուղեց քննութիւն ընել, բայց Ատենապետ Փաշան անձամբ հրաւիրեց զինքն՝ որ քննէ քննութիւնը կատարել : — Այս պարագաները նշանակուած չեն ստենագրութեան մէջ :

Նոյն երեսին մէջ . Գիւսանք նորէն բռնարկութիւնը բռնեց չհրամայած՝ յայտարարեց թէ « կրկին անգամ բռնարկութիւն ընելու համար պէտք է որ քննենք ներկայութեան տուածը թէ առաջին բռնարկութեան մասնակցող երեսուցիտաններէն ամենքն ալ հաս ներկայ են » : Այս միջոցին եւս պատասխանեցի թէ ոչ, ամենքն ալ ներկայ չեն, մեկնողներ կան, ոչ թէ վերջոտին բռնարկութիւնը ստանալով միջոցին, ինչպէս գրուած է ստենագրութեան մէջ, այլ առաջին բռնարկութեան միջոցին իրենց բռն ատղով մեկնած են սուանց զիտեղութիւնը կրկնորդ անգամ ալ նոյն բռնարկութիւնը պիտի ըլլար, որով իրենց իրաւունքը ներկայացնելով չեն ըլլար : Աստի տաւարիկեցի բռնարկութիւնը յաջորդ նիտին թողուլ և անցնել Բ. յողուածոց պիտարանութեան, և մեկնեցայ : — Այս պարագան ալ մասցուած է ստենագրութեան մէջ :

358 երեսին Ա. սիւնակին մէջ . զիտեղ յայտարարեց որ « Բ. ամբարտաճան ԸՆԴՈՒՆՈՒՄԻ է օրինաւորապէս » ըսուած է : Միւսոցն զիտեղ յերես 353 յայտարարած է թէ « այսօրուան և մեր ընկեր բռնարկութիւնն այդ մանրամասն և կէտերուն վրայ չէ, այլ սա պիտի որոշենք թէ և կամ մեր վարչական իշխանութիւնը մինչև և հիմա եղածին նման դարձեալ 2 ժողովոց պիտի

« յանձնենք պաշտօնապէս, բայց անոնց ստորև « գրեթէ անկախ մէկ բանի խորհուրդներ սահմանելով, և կամ երկու ժողովոց վրայ ուրիշ « ներ ալ աւելցնելով » 5 համագոր խորհուրդ « կամ ժողով պիտի հաստատենք : Այս է աւտ « սիկ բուն խնդիրը . խալ միւս կէտերը հրահան « գիտան կամ կանոնադրական են » : — Այդեօր Բ. ամբարտաճան ընդունուած է ըսելով՝ այս բացարկութեան համաձայն կըմտնուի, վստան զի ժողովն այս բացարկութիւնը դո՛ւստացուցիչ գտնելով բռնարկութեան ձեւարկած է : Այսպէս զի մէջ չիտեղութեան տեղի չիտեղուած համար այն զիտեղութիւնը կընեն :

ԻՌԹԻՒՃԵԱՆ 4. ԷՑ. — Փարսապեան է. ֆիլիստին ըսածներուն զէմ խօսք անիմ :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Հիմա խօսք չեմ կրնար տալ. վստան զի նախ պէտք է ստենագրութեան խնդիրը պարզենք, բայց Փարսապեան կ'իջնախին թո՛ւղ ներք ինձ ըսել իրեն, թէ Գիւսանն ինչ որ խօսած էր նախընթաց նիտին մէջ՝ նոյնն արձանագրուած կը գտնէ ճշդութեամբ ստենագրութեան մէջ. կարծեմ իրաւունք չէ ուրիշ մը խօսքը պարզել, նա անձամբ ներկայ եղած ժամանակ :

Եթէ ուրիշ զիտեղութիւն ընող չկայ, կանցնինք կարգալ Մազլապեան Յովակի կ'իջնախի զիտեղութիւնը, որ անձնական սկարտիտեան պատճառաւ չէ կրցեր գալ և զիտեղութիւնը գրով զրկեր է :

ՄԱԶԼԱՄԵԱՆ 8. ԷՑ. — 357 երեսին Բ. սիւնակին մէջ գրուած իմ խօսքս բարբառին տարբեր կերպով գրուած է, որ պիտի ըլլայ սապէս, « Հայ ազգը ներկայացնող ներկայ Ընդ « համար ժողովն օրէնք հաստատուած ժամանակ հարկ է որ իւր ամեն կուսակցութիւններ և այն բռնարկութեան մասնակցին, որպէս զի « ազգին ամեն կարգի և ամեն ստորաճանի ան « ձանց հասարական կամօրը հաստատուած ըլ « ըլլով նոյն օրէնքն՝ ստորագոյն զիտեղութեան « տեղի չմնայ . խալ ներկայ բռնարկութեան՝ ս « բոց արդիւնքն օրէնք պիտի ըլլայ ազգին, մի « ոյն մէկ կուսակցութիւն մը կայ մասնակցող,

« Եթէ կարելի է՝ ուրիշ օրուան ձգուի այն բռն « արկութիւնը » :

Մէրեկիմ-Պարլի կ'իջնախի ալ՝ անձնական տիրութեան պատճառաւ՝ գրով զրկած էր հետեւեալ զիտեղութիւնը :

« 353 երեսին Բ. սիւնակին մէջ՝ բռնարկութեանն առաջ խօսք ուղերու վրայ Ատենապետ ժողովն հարցուցած է թէ ի՞նչ բանի վրայ պիտի խօսիմ : Բայց իմ պատասխանս չէ նշանակուած . ևս ըսած էի թէ՝ « նոյն խալ Գիւսանին « ստեղծարկած բռնարկութեան վրայ պիտի « խօսիմ » :

« Երես 354 սիւնակ Բ. — Ստալ է թէ կատարուելիք բռնարկութեան վրայ խօսելու համար ընեն երոյ : Ես կատարուած բռնարկութեան վրայ խօսք ուղած էի ըստ օրինի, և այն իրաւունքս ՚ի գործ զնելու համար պիտի խօսի, եթէ խօսքս զիտեղութեան կողմէ շահարարուէր, ինչպէս յայտնի է յաջորդ երեսի Ա. սիւնակին մէջ գրուած խօսքերէս՝ ՚ի պատասխանի Ատենապետ ժողովին :

« Երես 355 սիւնակ Բ. — Ատենապետ ժողովին վերջին խօսքին մէջ ընդ վախազծով տեսնուած տեղեկութիւնը նմանապէս սխալ է : Չի թէ Ատենապետ ժողովին ստեանը զողորեցնելու սպառնալեաց վրայ իջայ բեմէն . անկէջ առաջ ևս ինքն ըսած եմ, ինչպէս կերելի նոյն սիւնակին մէջ քիչ մը վերը թէ « Եթէ խօսքս պիտի բանարարուի՝ կ'իջնեմ բեմէն », և Ատենապետ ժողովին այն պատասխանին վրայ թողուցի բեմը :

Նոյն երեսի երկրորդ սիւնակին մէջ երկրորդ խօսքիս վերջին ժամն ինձ չէ. միւս կողմէն շատախեղաբար պիտի պատասխանեմ չըսի ես . թերեւս Ատենապետ ժողովին անոր հետեւող խօսքին յարմարեցնելու համար այդ բռնարկեն թողարար իմ բերանս գրուած ըլլան :

« Երես 356 սիւնակ Ա. — Ատենապետ ժողովին խօսքին մէջ ընդ վախազծով շեղմանով Մէրեկիմ-Պարլիի կողմէ ըսելը բուսական չէ, իմ խօսքերս զնել պէտք էր հան : Եթէ զիտեղ զիտեղ որ ևս առաջին բռնարկութեանն առաջ խօսք ուղած էի և բռնարկութեան վրայ խօսելու համար ուղած էի, ինչպէս որ Ատենապետ

ժողովին խօսքերն և ստենագրութեան միւս մասերը կ'ստատուեն զայս, Ատենապետ ժողովն չէր կրնար, ինչպէս կըսէ, իմ ուղած խօսքս զըսած չըլլալ, առաջին բռնարկութեանն առաջ խօսք չատղով և բռնարկութեանն ևս ալ անց կողմ վրայ չիտեղուած պայմանաւ խօսք տարով : Այս պատճառաւ էր որ ևս Ատենապետ ժողովին խօսքն ընդմիջեցի և ինձ զէմ եղած ըստնարարման արդարացուած հերքեցի :

Ես որ ժողովոց ներկայ եղած օրերս անգամ ստենագրութեան վրայ զիտեղութիւններով ժողովը ժամալաճառ ընել չեմ սիրեր, ծանր կըլլամ այնչափն ալ գրել նախընթաց նիտին վրայ, մանաւանդ որ Ատենապետ ժողովին ի վերջոց ըսած յայտարարութեան անկեղծութեանը վրայ վստահ կ'հաստատու թէ թիւրիմացութեամբ միայն իմ խօսքս բանարարուած էր, սակայն ստենագրութեան ամբողջն ի միասին ամենով տեսայ որ սուանց այս սրագրութեանց խնդրոցն ոգին այլապիտեալ պիտի մնար արձանագրութեանց մէջ . ուստի և մի բանի համապատ զիտեղութիւններ անչորսմ ելու համարեցայ »

Գիտեղութիւններն սարսեղով՝ ստենագրութիւնը բռնարկի զրուեցաւ և ԸՆԴՈՒՆՈՒՄԻՅԱԻ ժողովին :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Ատենագրութեան տարիւ եղած զիտեղութեանց զէմ խօսիլ կուզիք, իսթիւնեան կ'իջնախի, սո՛ւս հիմա է ժամը :

ԻՌԹԻՒՃԵԱՆ 4. ԷՑ. — Ինչ որ պիտի ըսէի՝ զիտեղ ըստ . հետեւարար աւերող կը համարիմ կրկնութիւն ընել :

ՍՐԱԶԱՆ ՆԱՍԱԳԱՆ. — Եթէ ստենագրութեան գործողութիւնը լրացան, Գիւսանն կը խնդրեմ որ այսօրուան համար խօսքն ինձ տայ, որովհետեւ մի բանի կարեւոր խնդիրներ ունիմ ներկայացնել ժողովին :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Ատենական գործողութեանց լրան համար դեռ բանի մը փորձի բաներ կան, Սրագան Հայր, եթէ կը ներք անոր ալ ներկայացնեմ :

Զ.

Բացակայութիւն

Ատենապետ փաշան անձնական տիրութեան պատճառաւ այսօրեայ նիստին բացակայ մնալու ստիպուած ըլլալին զրով յայտնող քանի մը երեսօտիականաց անունները թուելով, որք են՝

- Կարապետ ԷՔ Եաշագղեան
- Պետրոս » Քէրէատէճեան
- Նազարէթ » Եաշագղեան
- Յարութիւն » Մէրէէմ-Պալի
- Յովակիմ » Մաղլոմեան

Նշանակել տուաւ ներկայութեան տուժարին մէջ :

Յ.

Քոյրք 5 Երեսօտիականաց

Ատենապետ Փաշան յայտնելով որ նախընթաց նստին տեսնել զոչուելէ ետեւ, 5 երեսօտիականաց կողմէ ստորագրեալ բողոքողի մը Սրբազան Նախագահին մատուցուած և Նորին Սրբապետութեանն Ղրուանին յանձնուած է, կարգաց սոյն բողոքողին, և ահաւասիկ.

« Աղգային Սահմանադրութեան 77դ յօդ. « ուսմին սկզբանը համաձայն ստորին համար. « ուսմ քուէարկութիւն մը կրկնելն ուրիշ օրուան « պէտք է մնայ : Ուստի սոյնմեան կրկին ան « զամ կզած քուէարկութեան ղէմ կը բողոք « րենք » :

30 յո. նոյար 1876

- Մ. Վ. Իզմիրլեան
- Եղնիկ Վրդ. Ս. պահուանի
- Օ. Խօճասարեան
- Ս. Պ. Պ. Փափաղեան
- Յ. Իւթիւճեան

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Ասիկա նախորդ նիստին մէջ կատարուած երկրորդ քուէարկութեան գործողութեանը ղէմ բողոք մ'է. օրէնքը կը սրահանջէ որ ժողովին կամը հարցնեմ թէ կուզե՞ս արդեօր նկատողութեան առնուել սոյն բողոքը, և ըստ այնմ զրկել նախարանութեան սր ղրուանին որ անկ է :

Զայս քուէարկ Ատենապետ փաշան քուէարկու նախ ձեռամբարձ, որոյ շիտթ արդեանց վրայ յետոյ սարի ելնել հրախրելով երեսօտիականները :

Ժողովն սոյսվս ընդդէմ 22 քուէի 23 սվ ՈՐՈՇԵՏ նկատողութեան առնուել բողոքողիբր :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Քանի որ ժողովը նկատողութեան առնուել կորոշէ՝ պէտք է բողոքը զրկենք նախարանութեան. սակայն ս'ր նախարանիչ ղրուանին պիտի յղենք. և որպէս ղի մի գուցէ զրկուել ղրղրուանին մէջ բողոքողներէն մարդ զանուտի, ես կառաջարկեմ որ բողոքողներէն զուրս յատուկ մասնաժողովի մը յանձնուի սոյն բողոքին քննութիւնը : Եթէ ժողովն ընդունի առաջարկութիւնս, միւս գործողութիւններն ըմնուէ վերջ մասնաժողովի անդամները կանուանենք վիճակաւ կամ բուէով :

Ասոր վրայ Ատենապետ փաշան ժողովին կամին հարցուց և ժողովն մեծազոյն մասի քուէով որոշեց 1° մասնաժողովի մը յանձնել բողոքըն 'ի քննութիւն, և 2° սոյն մասնաժողովի անդամներն ընտրել զաղանի քուէով, բողոքարկուաներէն զուրս հինգ անձ որոշելով ատենանին վերջանալու ժամանակ :

Զ.

Առաջարկութիւնք Սրբազան Պատրիարք Հօր

Ա.

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱՆ. — Յայտնի է որ մեր Օգտաւասիտա կայսեր շնորհիւ քրիստոնէից արտօնութիւնները ստարուանող բարենորոգմանց վերաբերեալ նոր հրահրուակ մը հրատարակուեցաւ, որոյ տրամադրութեանց գործադրութեան համար պէտք եղած միջոցները խորհելու և անօրինելու սրաշտօնով բորձրազոյն ժողով մ'ալ հաստատուած է ընդ նախագահութեանը Բարձր. մեծ Եպարքոսին : Սոյն ժողովոյ որոշմամբ Եպարքոսական երկու հրամանագրերով ինչպէս ուրիշ հրատարակ աղգաց սրատրիարքարաններէն, նմանապէս մեր աղգային Պատրիարքարանէն թէ՛ ղրուորական տրոյց և թէ՛ կը տակապ հաստատութեան ու անտէր որրոյց ստաց.

ուսմոց օրահրանութեան մասին հարցումներ եղած են : Մեր ալ Վարչութեան խորհրդով յատուկ մասնաժողով մը ղրկենք՝ յիշեալ հարցումներուն պէտք եղած սրատարաններն ըստ օրինի ծրագրելու համար : Գինեորական տրոյց մասին յիշեալ մասնաժողովոյն որոշմամբ վերջնական սրատարանը ստղէ առաջ ինչ ինչ հարցումներ ուղղեցինք Բ. Գրան, կայսերական հրովարտակին առ այն ունեցած տրամադրութեան օղին հասկընարու համար, որովհետեւ մեր ստակաին ոչ մեր աղգային կատարեալ վիճակաւ ղիրն ունինք և ոչ որչափ ղրուորական տարբասուել կարող անձ ունենալին ղիտենք : Սակայն միւս խնդրոյն զարգ, սոյն է կտակաց և որրոյց ստացուածոց վերաբերեալ մասը, շնորհակալ եմ թէ՛ Վարչութեանն և թէ՛ անոր կարգած մասնաժողովին, ծրագիր մը սրատարատուեցաւ, զոր վարչութեան խառն ժողովն ամբողջատէս ընդունած է. և որովհետեւ սոյն ծրագիրն ընդհանար աղգին համար օրէնք ըլլալու համար սահմանուած է, իբր օրինական խնդիր հարկ զատեցի մեծ Եպարքոսին ստղ. առաջ բերել հոս աղգային ժողովոյց վաւերացումն անցունելու համար : Պէտք է ըսեմ նաև թէ միւս սրատրիարքարաններն արդէն իրենց ծրագրերը յանձնած են մեծ Եպարքոսին. Յունաց սրատրիարքինն սակից 3 շարաթ առաջ տըրուած է : Ըսել կուզեմ թէ մերն՝ որ մինչև այսօր յատարած է, սոկէ անդին երկարածը ուրին սրտաւած չէ. եթէ կարելի է՝ միկ անգամ այսօր կարգացունելով ընդամուղը կը խնդրեմ, իսկ եթէ այսօր չըլլինար ըմնալ, քանի մի օր ետք սրատարոյ կարդի նիստ մ'ալ ընելով ըմնուենել կառաջարկեմ :

Այս միջոցին Ղրուանը կարգաց Սրբազան Նախագահին ներկայացուցած վերայիշեալ ծրագրին տաճկերէն բնագրին հայերէն թարգմանութիւնն, որ է :

«Արքունի Հրովարտակին միկ տրամադրութիւնն ալ Օտմանեան Պետութեան Քրիստոնեայ հրատարակ աղգաց կտակաց գործադրութեան արտօնութիւնը, և անտէրունչ որրոյց ընչից սրահալութեանը մասին հարկ եղած կանոնաց հաստատութիւնն ու գործադրութիւնն ըլլալով,

Ձեր Բարձրութիւնը իւր կրկնակի հրամանադրութեամբ սրահանջած էր Պատրիարքարանին սոյն կանոնաց նկատմամբ կարծիք յայտնել :

Պատրիարքարանս այս մասին յատուկ մասնաժողով մը կարգած ըլլալով, յիշեալ մասնաժողովը կտակ ընելու գործը մինչև որոշեալ միկ սահմանի մը մէջ ազատ թողելու և գործադրութիւնը ու արձանագրութիւնը կանոնաւոր կերպով ըլլալու համար, Պատրիարքարանին մինչև ցարդ 'ի գործ դրած և գնելիք եղանակները 'ի քննի տունելէ ետեւ ծրագիր մը սրատարատեց, որ հետեւեալ արդիւնքը ունեցած է :

Ամեն Հայ անհատներ՝ երբ զուտակ ունին՝ իրենց ստացուածքն եղած շարժական ընչից և զոյից և անշարժ միւլք շէնք և հողն միոյն միկ երրօրգը կրնան ամբողջատէս կտակել ինչպէս որ կը կամին :

Եթէ զուտակ չունին, և ամուսին և հոյր կամ մայր և կամ թու կան՝ վերայիշեալ ստացուածոց կէսը. իսկ եթէ ասոնք չը կան ուղած կերպովն կրնան կտակել :

Կտակը չօրս եղանակաւ կըլլայ : Ա. Կտակ ընելու փոխօք և կամք ունեցողը եթէ սրաշտօնաղէս կտակագիր սրատրատուելու որ և է սրատճառաւ կարող չըլլայ, իր տաներէց Քահանայն կանչելով իր կամը կը յայտնէ. տաներէց Քահանայն անմիջաղէս սրատկանած Եկեղեցոյն Աւագ Քահանայն և 'ի բոցտկալ յութեան Աթոսակալ Քահանայն, և Թաղ. Խորհուրդէն միկ անգամ մը տանելով կերթոյ կտակարարին մօտ. տանց և եթէ հնար ըլլայ՝ ընտանեաց և ուրիշ անձանց ներկայութեանը կտակարարն ըստ վերայիշեալ սրայմանաց կտակի իր կամը կը յայտնէ, որ եթէ գուտաներու մէջ սրատահի՛ Առաջնորդարանին, և եթէ Պօլոյ մէջ ըլլայ՝ Պատրիարքարանին խնաց կը արուի որ ստուգուեն վերջը կը հաստատուի :

Բ. Բերանացի յայտարարութեամբ չըլլալով գրաւոր եղած կտակն է, որ կտակարարը կըստարագրէ նախ, կամ եթէ ղիր չըլտէ՛ կը կընքէ կամ կը մատնահարէ և կամ խաչ նշան կը դնէ, և սպա 2 կամ 3 կրօնական և ախտարհական անձինք վիպ գրուելն ետըր, եթէ Պօլոյ մէջ է, Պատրիարքարանին, իսկ եթէ Պա.

Հասարակաց մէջ է, որ առջնորդին կամ փոխառնորդին վաւերացնումբը օրինաւոր կըլլայ :

Գ. Կտակագիր մը վերջից ներկայութեամբ պատրաստուած շրջաւրով հանդերձ օրինաւոր և վաւերական կըլլայ, եթէ կտակագիրը սկիզբէն մինչև վերջը՝ կտակագիրն ձեռագրութեամբ չիմաստած և ստորագրութեամբը հաստատուած է :

Գ. Կտակագիրն մասնաւորէն վերջը երեսուն դարձ մասը գաղտնի կերպով չիմաստած կտակագիրն է, որ կտակագրը պատշաճութեամբ մը մէջ (անվերջ) կը փակէ և վրան կը կնքէ, և իր և 2 կամ 3 վերջից ստորագրութեամբ կը վաւերանայ պատշաճութեամբ :

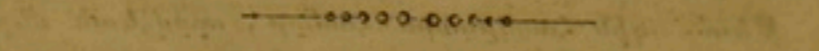
Գաւառները եթէ կտակներու մասին վէճ ծագի, նախնական բնութիւնը կըլլայ Առաջնորդարանի մէջ Թաւան ժողովով. և վերաբերն ձեռքիւնը կըլլայ Պատրիարքարանի մէջ : Ամեն կտակաց արձանագրութիւնը և գործադրութիւնները իրենց պատկանած տեղերը ժողովով կըլլեն վերջը արդիւնքը կը հաղորդուի Պատրիարքարանին՝ արձանագրուելու համար :

Պատրիարքարանա կտակի մասին սցառչա յարմար դատած ըլլալը յայտնել վերջը, անտէր արքայ համար սղ պատշաճ կը դատէ, որ այն պիտեաց համար եթէ Գաւառաց մէջ են, Առաջնորդաց, իսկ եթէ Պօլսաց մէջ են, Պատրիարքարանի միջոցաւ հաւատարիմ և վստահութեամբ արձանի խնամակալ կարգաւ, և որին ստացուածքը չը փճացնելու և նորա սպարաւտին և կրթութեամբ մասին պէտքը կըրծը անթերի գործադրելու համար, պատուաւոր և հարուստ քրայխաւոր և զիր սանկրով մանրամասն արձանագրութիւն ըլլայ Պատրիարքարանի և Առաջնորդարանաց յատուկ տուժարաց մէջ :

Եւ անժառանգ մեռնողներուն թողուցած գոյքը և ստացուածքը եթէ Պօլսաց մէջ է, Պատրիարքարանը՝ իսկ եթէ Գաւառաց մէջ է՝ Առաջնորդարանը ի գիր աւանու և պահէ : Եթէ խնամակալաց վրայք գանդաւ ըլլայ և դատարանը չը փճացնուի, պարտաւորուածը անօրինակու համար եթէ Պօլսաց մէջ է Պատրիարքարանի իսկ եթէ Գաւառաց մէջ է, Առաջնորդարանաց յանձնուի նոյն դատը :

Ահաւասիկ անտէր ու անոր որդաց ստաց-

ուածոց պահպանութեամբ և տրահովութեամբ մասին Պատրիարքարանիս արդին ի գործ դրած և զնկիր եղանակները տանը ըլլալով, թէ սոյն հիմնական եղանակներուն, և թէ ստանց մանրամասնութեամբը վերաբերեալ Պատրիարքարանիս պատրաստելիք կանոնագրութեան գործադրութեան մասին Ձեր Բարձրութեան կանխն ու հրամանը խնդրելով, մնամք :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Մրազիրն այնպիսի մանրամասն արարագաներ և գրեթէ օրինաց հիմունքներ կարգաւորել, որ առանց կանխախնամասիրելու և անոր ուղւոյն թափանցելու կարող չէ ժողովն անմիջապէս վաւերացման ենթարկել. ուստի կառավարիւմ որ անոր տաճկերէն բնագրին հետ հայերէն թարգմանութիւնն ալ զէմ առ զէմ տպեալ հաղորդուի երեսօխտանաց օր յառաջ, և յառաջիկայ ուրբաթ օր յատուկ նիստ մ'ըլլայ այս խնդրոյն համար :

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ. — Իմ կուճն հարկ է դարձեալ կրկնել Ժողովիդ առջև թէ Յոյներն և ուրիշ ազգերն արդէն բաւական ժամանակաւ յառաջ մտաուցած են իրենց ծրագիրը, և միայն մեր միայնիք. ուստի պէտք է զիտնուլ թէ օրէ օր ձգել պատիւ չբերէր մեր ազգին :

ՆՈՒՐԵԱՆ Յ. ԷՅ. — Գիւանին առաջարկութիւնը՝ ծրագրին տաճկերէն ու հայերէն օրինակներն ի միասին տպեալ կանխաւ երեսօխտանաց հաղորդուելէ ետև յառաջիկայ ուրբաթ օր յատուկ նիստ մը գումարելու մասին՝ կանդունինք. և ես կ'յաւելցնեմ. նաև որ եթէ անտեղութեան մը չկայ, նոյն մասին մեծ Եւպորթոսէն և կամ հրամանագրի օրինակն ալ տաճկերէնն ու հայերէնն ի միասին նոյնպէս ծրագրին հետ տպեալ հաղորդուի երեսօխտանաց :

ՓԱՓԱԶԵԱՆ Ս. ԷՅ. — Ես ալ կ'ձայնակցիմ այդ մասին :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Մրազան Հայր, ըսիք թէ Վարչութեան խառն ժողովն ամբողջուիս այս ծրագրին ընդունած է. եթէ այդ-

պէս է՝ ո՛ր է խառն ժողովաց ընդունելութեան գրողը. օրինաւորութիւնը կարհանջէր որ խառն ժողովաց կողմէ ստորագրութեամբ վաւերացեալ գոյք հոս այդ ծրագիրը հայերէն և տաճկերէն զէմ առ զէմ :

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ. — Այսօր ստուտուն հողիւ կրցաւ խառն ժողովաց մէջ տաճկերէն բնագիրը կարգաւորել և թեթեւ որբադրութեան մը ետև ընդունուիլ. նոյն իսկ հայերէն թարգմանութիւնն ալ հասարակելու կըրծ է, ինչպէս կը տեսնէ Գիւանիդ, առանց կարենալու մարտին օրինակել : Արդարև ներկայացման օրինաւորութիւնը պահանջել ձեր օրբաթն է, սակայն մեծ Եւպորթոսին հրամանը փութացնելն ալ իմ պարտքս է. այս երկուքն իրարու հետ հաշտեցնել պէտք է : Ես դո՛ւ կըլլամ եթէ Տէրութիւնն ընդունի սոյն ծրագիրն, և դուք զիս դատապարտեցէք՝ հոգ չի՛ :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Մրազան Հայր, եթէ քանի մը շարաթ յառաջ բերած ըլլայիք այս խնդրին, այսօր կրնար ըմնուլ, բայց դժբաղդարար ոչ բերուած է. ես չեմ կարծեր որ ուրբաթէն առաջ կարենայ ժողովը յատուկ նիստ մը ընել այս խնդրոյն շտապութեամբ կարգադրութեամբ համար. ես կը յառաջանամ մինչև Ըսեկ, որ եթէ կարելի ըլլայ՝ այս կիրակի օր նիստ ընէ ժողովս. բայց կը տեսնեմ որ անկարելութիւն կայ, փասն զի եկեղեցականաց մէջ ձայներ կան և կը լսեմ, որ կըսեն թէ կիրակի օր չեն կրնար գալ ժողովին :

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԶԱՅՆԵՐ. — Գիւանին առաջարկութեան համեմատ՝ ծրագրին օրինակները տպուելէ ետև 8 օրէն Ժողովն արտաքայ կարգի նիստ մ'ընէ :

Վերջապէս՝ Գիւանին առաջարկութեան զէմ ոչ որ զխտորութիւն ընող չեղաւ երեսօխտանակներն, և ընդհանուր հաւանութեամբ ՈՐՈՇՈՒԵՑԱՒ որ թէ՛ Բ. Գրան հրամանագրին և թէ՛ Վարչութեան չիմած ծրագրին տաճկերէն և հայերէն օրինակները զէմ առ զէմ տպեալ կանխաւ հաղորդուին երեսօխտանաց, և յառաջիկայ ուրբաթ օր Ժողովը հրաւիրուի յարտաքայ կարգի նիստ :

Ք,

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Մրազան Հայր, ուրիշ առաջարկութիւն ունի՞ք :

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ. — Այսօրուան խտրեն խոս է, և մինչև վերջն ես պիտի խօսիմ : Ես կանխաւ ըսեմ թէ ժողովիդ տաղնապի մէջ ձգելու միտք չունիմ, այլ իբր վեհագոյն ժողով դժուարին խնդիրներու մէջ ձեզ կըլիմեմ, ձեր լուսամիտ խորհրդովն ու սրբամար ինձ օգնելու համար :

Սյդ, ինչպէս որ անցեալ նախն մէջ ժողովիդ խտտացեր էի, Այլթամարայ խնդիրը կը բերեմ ձեզ տեղեկագրով մը ոչ իբր կաթողիկոսական խնդիր, այլ իբր դժուարին խնդիր, և նախ այս տեղեկագիրը կ'սկսիմ կարգալ :

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ԱՂԹԱՄԱՐԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԻՆՏԵՐՈՅՆ

Այլթամարայ Պետրոս Կաթողիկոսին անկարգ վարուցը պատճառաւ Միարանութիւնն ու Ժողովուրդը դրուելով անոր երեսին, և զանի յուղղութիւն անկալու համար ըրած ջանքերուն սպարդիւն ելնելու տեսնելով, 1864 սեպտեմբեր 10ին Նարեկայ Վանուց մէջ թեմական Ժողով կը կազմեն և ըստ հին սովորութեան խրեանց Պետրոս Կաթողիկոսը հրաժարեցնելով միաձայն հաճութեամբ միարաններէն խաչատուր Եղիսիպոսը Կաթողիկոս կընտրեն. սեպտեմբեր 25ին ալ Այլթամարայ Վանուց ստանարին մէջ կաթողիկոսական օժուճը կը կատարեն հանդիսաւոր կերպով : Այս միջոցին Պետրոս Կաթողիկոս Վանքէն դուրս Փշափանք Գիւղն իւր եղբոր տունը կը գանուի, և ըսելով Խաչատուր Եղիսիպոսի կաթողիկոսական ընտրութիւնը, կ'աճաղարէ Վանքը գալ. բայց Այլթամարայ միարանութիւնը չիտուր որ Վանքը մտնէ, և Պետրոս Կաթողիկոս կրտախուի նորէն Փշափանք գիւղն երթալ Լոթիկեան Մանուկ անուն ազգայնոյն տունն օթեմանիլ :

Վանայ Առաջնորդն խնամալով կաթուղի-
կառուցան նոր ընտրութիւնը և օժման սրտաբա-
տութիւնը, կը փութայ տեղական կառավարու-
թեանն արգելիչ հրամանագիր մը ստանալ և
կառավարական սլաշտանէի ձեռքը դրիել, սա-
կոյն մինչև որ հրամանագիրն ու սլաշտանեացն
կը հասնին՝ կաթուղիկառուական օժուրը կը կա-
տարուի ու կը վերջանայ, և սոյն սլաշտանեացն
ու միաբանութիւնը ծովուն ալ կը լուծուի թեան
սրտածառու երկու օր կը գրին մնալ կատարուին :
Այս երկուսը միջոցին՝ սեպտեմբեր 28ին՝
Պետրոս կաթուղիկոս գիշեր ատեն սլաշտան
տանը երգիքէն հրացանի հարուածով կտան-
նուի :

Վանայ կառավարութիւնն ու Առաջնոր-
դը խնամալով զայս, անմիջապէս քննիչներ կը
դրիեն, որ կը ձերբակալեն հանգուցեւոյն երթո-
րդին խաչատուր և ուրիշներ : Միանգամայն
խաչատուր Եպիսկոպոս և միաբանութեան ու-
րիշ անդամներ հարցաքննութեան կենթարկին :

Խաչատուր Եպիսկոպոսի կաթուղիկոս օժ-
ուելուն լուրը և Պետրոս կաթուղիկոսի ստան-
ման զոյժը հետագրով և նամակօք կը հասնին
Կեղրնական Վարչութեան : Աղթամարցի
հաս թաղմութեամբ բողոք կը բառնան Վար-
չութեան առջև խաչատուր Եպիսկոպոսի և ու-
րիշ բանի մը միաբանից դէմ, և զանոնք Պե-
տրոս կաթուղիկոսի ստանման սլաշտան և կա-
մակից անուանելով կը սրահանջեն Պոլիս բերել
տալ և դատաստանի ենթարկել :

Կեղրնական Վարչութիւնը թաղրի կը
գրէ և Բ. Գանէն հրամանագիր կերթայ Վա-
նայ կառավարութեան, Պետրոս կաթուղիկոսի
սպանման սնտաղարծութիւնը քննելու համար :

Սոյն քննութեան ներկայ կը գտնուին Կեղր-
Վարչութեան խնդրանք Վանայ Առաջնորդ
Իգնատիոս Սրբազան և Կարնոյ Առաջնորդ Յա-
րութիւն Սրբազան : Բնութիւնը նախ ՚ի Պը-
շավանք գիշին և յետոյ Վանայ կառավարու-
թեան դատարան ատենանին մէջ կատարուելով
կը շարունակուի մինչ 1865 Ապրիլ 16 :

Պետրոս կաթուղիկոսի եղբորորդին խաչա-
տուր՝ առաջին հարցախորձին կըսէ թէ՝
« կաթուղիկոսին մեանէն ետև իւր կտակին

« համեմատ՝ ես դուստր խօթելով և դնդակով
« արտի » :

Իսկ երկրորդ հարցաքննութեան միջոցին խօսքը
փոխելով կըսէ թէ՝ « Քան լիցի, ես չըրի այդ
սնտաղարծութիւնը, ալ երկու բիւրս՝ Մուսաֆ
և Ծաֆին, ատնիքէն հրաղին սրտաբեցին և
Պետրոս կաթուղիկոս ստանուելով հոգին առն-
դեց » : Երբ այս երկու բիւրսը հատարական
խոտովամութեան սրտածառը կը հարցուի, կը
պատասխանէ թէ՝ « Խաչատուր եպիսկոպոս
նուամատոյցն ինձ դաղունի կերպով սրտաբեց
որ դու սցաղս ըսէ և ես գրեղ կողատեմ, ես
ալ առջի անդում այն կերպով խոտովանեցայ » :

Քննիչ Եպիսկոպոսունք 1865 Ապրիլ 21
թուակնաու տեղեկագիր մի ուղարկելով և մի-
անգամայն տեղական կառավարութեան ատեա-
նին մէջ եղած հարցաքննութեան արդեանց
տանկերէն յայտադրին սրտանէնը հարցուելով
Վարչութեան, Աղթամարաց մէջ եղած անց-
քերն երկրորդէն սրտանէլ : Ետև Պետրոս կաթու-
ղիկոսի անվայել կեանքը կը նկարագրեն, և ա-
նոր ստանման սրտածառ իւր խոտնագնաց փար-
քըն ըլլալը կը նշանակեն, իսկ խաչատուր Ե-
պիսկոպոսն ու միաբանութիւնը անպարտ կը յույժ-
նեն, յաւելցնելով նաև որ՝ եթէ խաչատուր
եպիսկոպոսն՝ Աղթամարաց ակնուն վրայ չըհա-
տարուի, ժողովուրդը կը ծաղրախախտութեան ար-
տի դիմէ :

Սակայն Բ. Գուսը տեղական կառավար-
ութեանն հասած յայտադրին վրայ, զոր (ինչ-
եալ երկու քննիչ Եպիսկոպոսունք ևս ստորու-
գրեր են, 1865 յունիս 7 թուակնաու կը ծա-
նուցարէ՝ Պատրիարքարանին թէ՝ սրչափ որ
Պետրոս կաթուղիկոսն սպաննողներն երկու փա-
խատական բիւրսեր են կրտսի, Եուսաֆ և Ծա-
ֆին անուն, այսու ատենայնիս խաչատուր Ե-
պիսկոպոսն ալ ուրիշ միաբանից հետ կերեի թէ մեծ
մասնակցութիւն ունեցած է գործին մէջ, և մինչև
փախատական բիւրսերը չձերբակալուին և չը-
հարցաքննուին, խաչատուր Եպիսկոպոս չկրնար
կատարածանքէ ազատիլ և չկրնար սցմէն կա-
թուղիկոսութեան մէջ հաստատուիլ :

Գարձեալ Բ. Գուսը 1865 նոյեմբեր 4
թուակնաու երկրորդ ծանուցադիր մը ևս յղե-

լով իւր առաջին ծանուցադիրը կը յիշեցնէ և կը
հրամայէ որ ստանուել կաթուղիկոսին տեղ չու-
տով արժանաւոր մէկը դրուի :

1866 ի Վարչութեան օրով ալ երբ Աղթա-
մարաց թեմական բնիչն իսկ կը ծաղրախախտութեան
ստանաւոր խաչատուր Սրբազանի կաթու-
ղիկոսութեան հաստատութիւնը թախանձանք
կը խնդրեն, Վարչութիւնը կատարուի Բ. Գու-
սան առ այն ունեցած արամաղարութիւնը հաս-
կնալու և հարցաքննութեանց վերջնական ար-
դիւնքը փութացնելու համար թաղրի մը գը-
րել : Բ. Գուսն ալ այս թաղրիին վրայ կար-
նայ կուսակալութեան հրամանագրէն ետև,
նոյն տարւոյն սեպտեմբեր 6 թուակնաու սլա-
տասխանագիր կուղարկէ ՚ի Պատրիարքարան,
յորում կըսէ թէ երկու փախատական քրդաց
ձերբակալութեան և հարցաքննութեանը կը կա-
րտի խաչատուր կաթուղիկոսի անպարտ կամ
յանցաւոր ըլլան տուգելու համար, և թէ անոր
կաթուղիկոսութեան տրուիլն ալ չյարմարի :

Իսկ 1866 յուլիս 12ին Հոգեւոյ Տ. Պօղոս
Սրբազան Պատրիարք՝ երբ Եկեղեցական Համա-
գումար ժողով կը հրուի, որպէս զի ամենայն
Հայոց կաթուղիկոսական ընտրելեաց ցանկը
սրտաբառուի, նոյն Համագումար ժողովն ընտ-
րելեաց ցանկը սրտաբառուէ : Ետև ՚ի ներկայու-
թեան 9 Եպիսկոպոսոց և 15 Վարդապետաց,
Աղթամարաց կաթուղիկոսական խնդրոյն վրայ
ալ վճիւ կարծակի ըսելով թէ՝ « վիճակոյն ե-
« կեղեցական ժողովն տեղեկանալով որ խաչա-
« տուր եպիսկոպոս Աղթամարաց հանդուցեալ
« Պետրոս կաթուղիկոսի կենդանութեան ատեն
« խնդրիւր կաթուղիկոս օժել աուեր է, անվա-
« սեր վճուց անոր կաթուղիկոսութիւնը » :

Սոյն վճուցն համեմատ 1866 յուլիս 22ին
գումարեալ Երեւոթխանական Ընդհ. Ժողովը
թախուր կը հրատարակէ Աղթամարաց ակնուն :
Սակայն նոյն Ընդհ. Ժողովը 1867 փետրվար
10ի նախին մէջ Աղթամարաց ժողովրդեան
կողմէ մատուցուած հանրադրոյն վրայ խնդրը
նկատողութեան առնուլ կարոյ, և փետրվար
24 նախին մէջ ալ բաւական խորհրդածութեան
նիւթ կը ըլլայ այս խնդիրը, յորում Աղթանեան
Ստեփան փաշա խրքե երեւոթխան կը յայտա-

բարէ յատենի Գործադիր Յանձնաժողովի թէ՝
Պօղոս Պատրիարք կատարութիւն ըրած է ըսե-
լով որ՝ « Խաչատուր եպիսկոպոսի կաթուղիկո-
սութեան անվաւորութեան համար տրուած վը-
ճիւրը շատ վեր ՚ի վերայ եղած է Համագումար
« ժողովոյ կողմէն, և եթէ զգործադրուի՝ եկեղե-
ցին փոսնդի մէջ կկցնայ » :

Յիշեալ վճուց թախանէն մէկ տարի ետք,
1867ին Հոգեւոյ Տ. Պօղոս Ս. Պատրիարք
վիճակուոր եպիսկոպոսներն ՚ի Պոլիս կը հրուի,
Առաջնորդարան վիճակաց բարեկարգութեան
խնդրոյն համար, և անոնցմէ Աղթամարաց կա-
թուղիկոսական խնդրոյն վրայ ալ կարծիքնին ի-
մանալ կուղէ :

Անոնք ալ 7 եպիսկոպոսունք ստորագրեալ
տեղեկագրով մը կարծիքնին կը յայտենն ըսե-
լով թէ՝ « Աղթամարաց կաթուղիկոսական խնդ-
րոյն նկատմամբ Պօղոս եկեղեցական Համագու-
մար ժողովն արդէն իւր վճիւրը տուած է, որ
անվաւեր գատեր է . . . Ուստի այդ վճուցն
վրայ կարծիք ուղեւն ՚ի վիճակուոր եպիսկոպո-
սաց՝ աւելորդ կը համարուի. և եթէ զգործա-
դրութեան մասին դժուարութիւններ ծագած
կան . . . հարկ է դիմել Արարատեան Ընդ-
հանրական կաթուղիկոսին . . . » :

Միւս կողմէ նոյն ժամանակի Վարչու-
թիւնը Աղթամարաց ակնուն թախուր չմնալու
համար միաբանութեան անդամներէն Խիզանցի
Յակոբ եպիսկոպոսն առժամանակեաց տեղապահ
կարգելէ ետև կարոյ խաչատուր Սրբազանն ՚ի
Պոլիս հրուի, և կը ծաղրախախտ հարցումներ ու-
նինք ըսելով թաղրի գրուելէ ետև, Բ. Գանէն
ալ հրամանագիր կատարուի, որպէս զի տեղական
կառավարութիւնն արդէր չըլլայ խաչատուր
սրբազանին Պոլիս գալուն : Այսպէս խաչատուր
սրբազան 1868 Հոկտեմբեր 12ին կը հասնի ՚ի
մայրաքաղաք :

Խաչատուր Սրբազան Պոլիս գալն ետև,
Համագումար ժողովոյ կողմէն ստանց իւր ներ-
կայութեան տրուած վճուցն դէմ 1870 օգոստոս
28 և սեպտեմբեր 11 թուակնանքով երկու բու-
զորագիր երեւոթխանական Ընդհ. Ժողովոյ և
հոկտեմբեր 27 թուակնաու բողոքագիր մ'ալ
առ Վարչութիւնն կը մատուցանէ :

Նմանապէս այս միջոցին Աղթամարցիք ալ խաչատուր սրբազանի Պօլէն վերագործին հա- մար մի գինի միոյ տղերագրերը կը մատուցանեն ի Բ. Գուռն, որ անոնց տղերագրերը ներթա- կելով՝ ամեն անգամ յատուկ գրութեամբ կու- դարկէ ՚ի Պատրիարքարան, և պէտք եղած տը- նօրէնութիւնն ընել կը յանձնարարէ : Այս յանձ- նարարական գրութիւնք ճի կը հասնին, հետեւ- տեսլ թուականներով, 1869 նոյեմբեր 22, 1871 յունվար 28, 1873 մարտ 1, և 1874 մարտ 22 :

Ըստ սրբւմ արդէն այս խնդրին՝ ինչպէս վերը յիշուեցաւ, 1867 փետրվար 24 էն սկսեալ Երեսփ. Ժողովոյ առեանին նկատուի թեան նիւթ եղած էր, յետ հրատարակման Տ. Պօզոս սրբազան Պատրիարքի և յետ ապամանակեաց տեղագործութեան Տ. Արիստակէս սրբազանի, Խրիսեան սրբազան պատրիարք ընտրուելով, 1870 յունվար 23ին Երեսփ. Ժողովն ըստ ա- ռաջարկութեան Խրիսեան սրբազան Պատրիար- քի վերտնին խորհրդածութեան ամենով Աղթա- մարոյ խնդրը, յետ բաւական միճարմութեան կորոշէ Սրբազան Պատրիարքին և Եկեղեցական Համագումար Ժողովի մանօրէնութեան յանձ- նել. սակայն այս որոշումն անգործադրելի կը մնայ մինչև 1873 մարտ 30 :

1872ի վարչութեան Կրօն . և Քաղ . Խա- սըն ժողովն Աղթամարոյ խնդրոյն նկատմամբ Ազգ . Ժողովին մատուցած տեղեկագրոյն վը- լայ, Ազգ . Ժողովն 1873 ի մարտ 30 ի նիստին մէջ՝ 1870 յունվար 23ի որոշումը վերահաստա- տելով, վերտնին նոյն խնդրի վերաբերմամբ Ժողովոյ անօրէնութեան յանձնել կորոշէ :

Համագումար ժողովն ալ 1873 մայիս 7ին գումարելով, 12 հոգիէ բաղկացեալ քննիչ և Եկեղեցական մասնաժողովոյ մը կը յանձնէ, որ- պէս զի խնդրոյն սրատական անցից միճակը և ամրաստանելոյն բացատրութիւններն ու բողո- քոցոց առարկութիւնները քննելով տեղեկագրի առ Համագումար ժողովն :

Սոյն քննիչ մասնաժողովն իր տեղեկա- գիրը Համագումար ժողովոյ 1874 փետրվար 25 ի գումարման մէջ ներկայացնելով, Համա- գումար ժողովը թէ՛ սոյն նատին և թէ՛ 1874 մարտ 4ի և 11ի գումարմանց մէջ քննիչ

մասնաժողովոյ տեղեկագրերը նկատուի թեան առ- նելով, և Խաչատուր սրբազանի ընտրութեան և օժման վաւերականութիւնն ընդունելով, վը- ճիւ կուտայ ոչոքիս, « Եկեղեցական Համագու- մար Ժողովս այս երրորդ անգամ գումարուե- լով ՚ի Պատրիարքարան, Աղթամարոյ կամիս- զիկատական խնդրոյն նկատմամբ յանձնաժողովոյ բերած տեղեկագրոյն համեմատ ընտրութեան կը- րօնական մասը որչափ որ ընդունելի կը համարի, րաց և այնպէս խնդրոյն քաղաքական մասին քննութիւնը, որուն մէջ է մարդաստանութեան կէտը, և որ սոյն խնդրոյն վերջնական լուծումը պիտի տայ, իրեն ձեռնհասութեան վեր ըլլալով՝ Զեր Սրբազանութեան կը վերագործեն յանձնել ճի ժողովոյ որ անկ է » :

Սոյն վնագրոյն վրայ Աղթամարի ժողովն իւր 1874 դեկտեմբեր 6 ի նիստի որոշմամբ խնդրոյն քաղաքական մասին քննութիւնը և խնդրին ամբող- շուպէս իրքե թեանական խնդրի՝ Աղթամարի վար- չութեան Խաչոն ժողովոյ անօրէնութեան կը յանձնէ :

Խաչոն ժողովն ալ այս որոշման վրայ 1875 ապրիլ 5 թուականու թագրիր գրելով առ Բ. Գուռն, կը խնդրէ խնամալ թէ Խաչատուր Սրբազան իւր նախորդին սարմնութեան օժրոյն մէջ ընդ կասկածանօք է տակաւին թէ ոչ : Բ. Գուռն նոյն տարւոյ յուլիս 26 թուականու կը պատասխանէ թէ՛ :

« Սարմնութեան զսրճին մէջ մասնակցու- թիւն ունեցող Մուսաֆի և Դահին անուն բիր- տերը յատկաճ և ՚ի վերջոյ մեռած ըլլալով, կա- բելի չէ եղած քննութիւնն առաջ տարաւիլ, ուս- տի իրաց այս միճակին մէջ Բ. Գուռն Խաչա- տուր Սրբազանի մասին ըսելիք մը չունի, այլ անոր ներքինը գիտնալ և անօրինակ Պատրիար- քարանից անկ է » :

Ահաւասիկ Բ. Գուռնն եկած սրատախա- նագրոյն պատճէնը :

« Աղթամար կաթողիկոսը Խաչատուր է- օճիւնոյնին՝ սէլէֆի Պետրոս Էֆէնտինին՝ սրուն- տան օն իրի սէնէ մուգատակ՝ վուգու պուրան « գաթիլի մատակնին տուրը մագնուն օրան օմէտնիլնուն թէպրիցի գիւմլի խոուպ իթ- օմէտիլնին խթիթարինն, տայիր կէչէնտէ ախը

օտըւան սլիր գրթա թագրիրի ստիւանելիլ իւ- պելրինն՝ վուգու պուրան իշարէ ճէվատէն էր- պըրիւմ վիլայէթի ճէլլիլնինուն վիրուտ խտն օթաճրիթաթա, գէյիլլիլն զաթլտէ զի մէա- « ինէլ օլուպ Ֆիրարտէ սուլուանըզարը հարտէ օվէֆաթի իթմիշ օրան Եուսաֆ վէ Դահին նամ օշտիպէրին խթիթաղէր ի ճրա ցըլընամաարը օղընտան թահըրդաթը ըզըրմէ իլըու կիսմէ- օտիլի ինչո օլընանուշ. վէ սու հարտէ միւմաի- սէյէ Խաչատուր Էֆէնտի հազընտա Պատը « Ամիճէ պիր չէյ տինիլմէյուպ քիւնուարընն օպութանէի տկալի իտէ Պաթրիթանէնէ սի- օլինմէր ըզըրմ կէչէնէլի տէրքեար սուլընանըշ օտընողիլ սէյանի հալ սիպընտա թէլգրիլի օմէնալէրի թէրգիլ զըլընար Էֆէնտիլմ . 1292 թէնէպ 6 [Ստորագրութիւն]

1291 թէմուշ 26 (ՍՍՅՔԵԹ)

Բարձրագոյն Գրան այս սրատախանագը- լոյն վրայ վարչութեան Քաղ. Ժողովը 1875 սեպտեմբեր 31ի նիստին մէջ չի ներկայութեան 7 անգամոց Խաչատուր սրբազանն Պետրոս կա- թողիկոսի սարմնութեան օժրոյն մէջ քաղաքակա- նապէս անպարտ ըլլալն որոշելով, Կրօն . Ժո- ղովոյ կը յանձնէ կրօնականապէս հարկ եղածը անօրինակ : Իսկ Կրօն . Ժողովը խնդրոյն Եկե- ղեցականօրէն որոշումն իւր ձեռնհասութեան վեր համարելով, Համագումար Ժողովոյ առեա- նը կը հանէ սոյն խնդրին, և Համագումար ժո- ղովը՝ հրատարակմամբ Ա . Պատրիարք Հօր գումար- ուելով 1875 դեկտեմբեր 4ին ՚ի Պատրիարքա- րան, յետ երկար խորհրդածութեանց և յետ ըսելոյ նոյն ինքն Խաչատուր սրբազանի խոստո- վանութիւնը, Պետրոս կաթողիկոսի սարմնու- թեան օժրոյն մէջ Խաչատուր սրբազանն ան- պարտ կը դաննէ, զոր և կը հաստատէ ՚իւր վըճ- ոագրովն այսպէս :

« Նիտտելով՝ Ա . քանի որ Խաչատուր կա- թողիկոս Աղթին կողմանէ ամբաստանեալ չէ՝ » :

« Բ . քանի որ ոչ Բ. Գրան և ոչ Աղթ . Վարչութեան առջև բացարձակ ամբաստանող մ' ունեցած չէ այս մասին . » :

« Գ . քանի որ Խաչատուր կաթողիկոսի վրայ, իւր նախորդ Պետրոս կաթողիկոսի ըս- սրանման օժրոյն մատնակցութեան կասկած յա-

րուցանող Բ . Գրան իշխանութիւնը՝ (որ միակ վնասու է օժրագործական խնդրոց) մինչև ցարդ չկրնալով յիշեալ Սրբազանին վրայ և ոչ մի ինչ ստուգել, իւր սակիք մի չունենա- լը վերջնապէս յայտնած է :

« Համագումար Ժողովն կը վճռէ թէ՛ Խաչա- տուր կաթողիկոս իւր նախորդին այսինքն Պետ- րոս կաթողիկոսի սարմնան օժրոյն մէջ Բ. Գը- րան ժամանակաւ յարուցած կասկածէն ազատ և անպարտ է Աղթամարի Եկեղեցւոյ և իոչճի առջև :

« Աւստի Ամեն . Տ . Խաչատուր Սրբազան ոչ միայն ըստ նախորդ վնայ Համագումար ժո- ղովոյ՝ որ ի 11 մարտի 1874 ամին օրինուար կաթողիկոս է Տանն Աղթամարոյ, այլ և ա- մենայն կասկած մեղսակցութեան վարտուած է իւր վրայն :

« Հետեապէս Եկեղեցական Համագումար ժողովն կը յանձնէ սոյն վճիտա Ազգ . Կեդրո- նական վարչութեան ՚ի դործադրութիւն » :

4 դեկտեմբեր 1874

Ստորագրութիւնք	&	Եպիսկոպոսոց
		16 վարդապետաց
		21 բաժնակցից
		41

Ներսիսեալ տեղեկագրէն յայտնի կերևի որ վերջին Համագումար Ժողովը կրօնապէս և Խաչոն ժողովն ալ մեծ մասամբ քաղաքականա- պէս անպարտ կը համարին զԽաչատուր սրբա- զան :

Իմ՝ սխառքս էր, նախ զիմել այսպիսի խնդրոց մը մէջ առ Վէն . Հայրապետան ամենայն Հայոց և Նորին օժութեան հրամանն ստանալ . Նորին Օժութիւնը թէ՛ Աղթամարոյ և թէ՛ Աը- սոյ կաթողիկոսոց խնդրոց համար սոյն կոնդա- կը զրկած է մեղ, որ ահաւասիկ :

« Գէորդ Ծառայ Քրիստոսի և անհասանե- լի կամքն Աստուծոյ Եպիսկոպոսապետ և Կա- թողիկոս ամենայն Հայոց, ծայրագոյն Պատրի- արք Համագրական նախամեծար Աթոսոյ Սրա- րատեան Ատրեւշական Մայր Եկեղեցւոյ սրը- րոյ կաթողիկէ Էջմիածնի, Քաջարթուն Պատ- րիարքի Հայոց Կոստանդնուպոլսոյ, և յաւէտ սի- բելոյ մերում՝ Չերապախի Ներսէսի Սրբազան

Արքեպիսկոպոսի 'ի Տէր խնդալ » :

« Առ ծանրակշիռն այն հարցումն սիրելոյդ զոր առնէր ի նամակի Զերաւ գրեւոյ յՅ ամսայս, թէ վարդարաւ իցէ լուծումն ինչ ասնել բաղմակնճիւնն և անլուծելի կարծեցեալ խնդրոյ կաթնագինութեանցն Աղթամարոյ և Սոյ, շատ գրեցի մեզ առ այժմ՝ յուշ առնել Զեզ զբաղմակաւոր խորհրդածութիւնն և զբոյցս կարեորս զանգրոյդ զայդմանէ, զորս աբարաբ 'ի միջի մերում մինչդեռ աստ առ մեզս էր : Իսկ առ տեղեալս զոյս ինչ և եթ հարկ համարիմք համառօտա կրկնարանել, զի 'ի գործ և 'ի խնդիր այսպիսի՝ որ յամբողջութիւն և յանթերի սահմանութիւն հոյի ազդայնոյ Ալեքեցեացս, և իրաւանց անարեւելիան Աթոսոյ սորին, բաժ 'ի բաց հետի է 'ի մէջ և հետի սարտի վննել միշտ ամենայն խնդիր կամ հետաւորութիւն անձնական սրատուոյ և փառաց և կամ սոյոյ ինչ շահոց և օգտից մարմնականաց : սոյ միայն զհամոնական և զանժխտելի իրաւասութիւն Աթոսոյ Ս. Էջմիածնի առաջի աշայ ունել յամենայնի, որպէս և զցանկային 'որդասիս անբակտելի միութեան 'ի միոյ կողմանէ, և 'ի միսմն զբաղմակաւոր հետեանս սրատակմանն որ 'ի սրատառս Աթոսոյն այնոյիկ » :

« Առ այս աւելորդ համարիմք յուշ ամել ազդայնոցն մերոյ սիրելեաց առ հասարակ զանհերքելի փաստս նախանձար լինելոյ Աբարաւեան Մայր Աթոսոյ և կեդրն միութեան հաւատոյ ամենայն եկեղեցեաց Հայոց որ գտանիցին յՊամանեան աշխարհիք և 'ի Ռուսաստան և 'ի Պարսկաստան և 'ի Հնդկիս և յայլ զանազան կողմանս աշխարհի, որով օրինաւոր Աթոսակաւք սորին՝ կաթնագինութեանք են Սրբոյ Էջմիածնի՝ ոչ եթէ սիրտակ անուամբ կոչեցեալք անզրտին 'ի սղլրանէ՝ կարողիկոս ամենայն Հայոց, սոյլ արդեանք և ճանարութեամբ : Ապա ուրեմն անհրաժեշտ սրտորք են սոյոյն ամենեցուն հոգեւոր առաջնորդոյ մերումս Աւարեւելիան Ալեքեցեոյ, զորովիս և ունիցին զտիտղոս կամ զսրատեանուն, հարատակի արդեանք ճայրարոյն Պատրիարքի և բնդհանրական կարողիկոսի ազդիս : Բանդի և չիք երկրոյութիւն՝ զի հարկ 'ի վերայ կոյ՝ ոչ յանուանակոչութիւնս միայն

հոյել, սոյլ մանաւանդ յիկայն սրդիւնս : սոսկայն բառ տարարաւք հանգամանաց տեղեաց և ժամանակոյ՝ բազում այն է զի մարդիկ, մանաւանդ որք յոգոյ փառամարտիկան և շահախնդրութեան զրդեալք իցեն, կամակար մտօք ցաւոյի իմն խարանօք պտտրեն զանձինս և զմիմեանս՝ որպէս թէ բաս տիտղոսացն մեծաց և զմեծութիւն իշխանութեանցն ունիցին : Սպարէն առ մեզ անուեղ կարողիկոս, որ ինքն բառ ինքեան զբնդհանրական ճայնիդ ունեւով ճշդիւ զնշանակութիւն, չիարէ երբէք տեղի տալ՝ զի բաց 'ի միոյ միայնոյ Պատրիարք կաթնագինութեան ընդհանուր ազդիս Հայոց գտանիցի սոյ որ՝ որ ընդնայն կրկնէ զանուն և զպաշտօն ոչ ևս իրբե ըզմասն ինչ բորբին, սոյլ իրբե զամբողջութիւն բովանդակիչ ամենայն մասանց : Այլ թէ սրբան և որովիս՝ միտսք և վէճք և հակառակութիւնք ազդակործանք և աշխարհաւերք յառաջ եկին յայնպիսեաց անտի անհիմն և անյարիր անուանակոչութեանց և ճիսանաւոյ առաջնորդոյ Ալեքեցեոյ 'ի վերայ իրերայ՝ ոչ է հարկ ասել : Արդ մեր զօտարացն 'ի բաց թողեալ զվիճմունս իրաւասութեանց, օրինակ իմն զՅունացն և զՀոսթմոյ Պատրիարքութեանց, սոյլ զմերոցն և եթ ժոյթ 'ի մտի գնելով, ոչ ապարէն ակն յայտնի տեսանեմք՝ զի սրբ անուանեալքն են 'ի միւսմն կամ 'ի միւսում 'ի մասանց Հայաստան աշխարհի, թէպէտե 'ի հարիւրաւոր ամաց հեաէ, կաթնագինութեանք Սոյ և Աղթամարոյ, զանուն և եթ ունին զկարողիկոսի, և այն՝ սխտակորէն, և սակայն յորովք 'ի նոցանէ, թերեւ և ամենեքեան իսկ, եղեալ թուին 'ի մտի, և այնպէս ճղին հաւատացուցանել պարզամիտ ժողովրդոյ վիճակացն իրեանց, թէ օրինաւորք իցեն :

Սոյոյիկ այսպէս կզեւոյ, ամենայն իբք սպարտ և սրտաճ էր, մանաւանդ 'ի ժամանակի աստ՝ յորում ամենայն որ բաժ նշմարէ զհոգեւոր և զբարմնաւոր միտս ազդոյին բաժանմանց, փութալ ձեպել 'ի սպառսպուս բործումն երկբորդական և երրորդական Աթոսոյ կաթնագինութեան անուանելոյ, որպէս զի եկեղեցին ըզխաղաղութիւն անուայու և յՊամանեան աշխարհիք, զոր օրինակ խաղաղացան 'ի կողմանս յայտնի 'ի բառնալ ամբողջս Պանձասարոյ : Բայց

եթէ հապշտալ կարգադրութիւն ինչ այնպիսի որստձոտս տայէ ի յուզման և խառնութեան յազդայնս, բարիք համարիմք ակնկալեալ սրտուել զէս ժամանակի՝ յորում յաջողեցէ արդեօք Աստուած ազդիս մերում ընդհանրական ինչ գուսուրել ժողով եկեղեցական, ընդ նախադասութեամբ Ազխորոյտոսպետի և կաթնագինութիւն Սրբոյ Էջմիածնի, և անդ զվստմանականն առնել անօրէնութիւնն » :

« Ուղ լերուք զօրացեալ Տէրամբ :
Թիւ 418 (Պատրագրութիւն)
Ի 27ն դեկտ. 1875 ամի ԳԷՈՐԳ Դ. ԿԹՂԿՍ
Ըստ տուածարիս ՌՅԻԵ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ
'ի Ս. Էջմիածին

կրօնական Եղորդ և մասնաւորապէս Ատեւնապետ Սրբազան կղբայրն 'ի նկատի առնելով Վեհափառ Հայրապետին կոնդակը, հետեւեալ խասամաղիրն առաւ Խանչատար Սրբազանէն՝ ինքնազիր ստորագրութեամբ, որ ահաւասիկ :

ՊԱՅՄԱՆԱԳԻՐ
ԿԲՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՑ ԱԶԳ. ԿԵՂԲ. ՎԱՐԶ.
ԱՌԱՋԱՐԿԵՍԱԼ
ԱՌ ԱՄԵՆ. Ս. ԿԱԹՈՂ. ՏԱՆՆ ԱՂԹԱՄԱՐԱՅ

« Ս. Հոգեւոր հնազանդութիւն առ Հայրապետն ամենայն Հայոց, գահախոյ Մայր Աթոսոյ Ս. Էջմիածնի, որ է օրինաւոր յաջորդ Սրբոյ Աւարեւոյ Բարթողիմեոյ և Թադէի, և Վեհափառ կաթնագինութեան Հայոց ընդ աշխարհ համօրէն :

« Բ. 'ի ժամ Ս. Պատարագի և յորովս ժամերգութեան յիշատակել նախ զԱնուն Վեհ. Հայրապետին ամենայն Հայոց, սարս զԱնուն Ամեն. կաթնագինութիւն Տանն Աղթամարոյ : Այս յիշատակութիւն սրտով լինել յԱմեն. կաթնագինութեան Սղթամարոյ և 'ի թեմականաց նորս :
« Գ. Չձեռնադրել բնաւ կաթնագինութիւն մրս Ս. Էջմիածնի : Իսկ փան կաթնագինաց ասանն Աղթամարոյ ասնու կանխաւ զգրաւոր

հաճութիւն Ամեն. Ս. Պատրիարքին կրտսան զնուարօց և Սղթ. կեդր. Վարչութեան և ապա ձեռնադրել :

« Գ. Չձանել զեկեղեցական Աղթամարոյ 'ի վիճակս Ս. Էջմիածնի 'ի սրտառնասարութիւն, առանց ունելոյ կանխաւ զհաճութիւն Ամեն. Ս. Պատրիարքին և Պօլոսոյ և Սղթ. կեդրոնական Վարչութեան :

« Ե. Չսորք Միւսոնն օրհնել միայն վտանտանն Աղթամարոյ. և չառարել նախախ 'ի բաշխումն Ս. Միւսոնի 'ի վիճակս Սրբոյ Էջմիածնի առանց զբաւոր հաճութեան Ամեն. Ս. Պատրիարքին կրտսաննուարօց յանուն Վեհ. Հայրապետին ամենայն Հայոց :

'ի կրտսաննուարօց յԱղթ. Պատրիարքորանի Հայոց, յամի Տեառն 1876 'ի փետր. 16 ՌՅԻԵ :

« Չվերջորեւոյ հնդեպին յօղուածս ընդունիմ սրտի մտօք և խոստանում զօրծաղրել ընդ բոլոր կեանս իմ : (Պատրագրութիւն)

'ի Կ. Պօլիս յ'Աղթ. ԽԱՅԱՏՈՒՐ ԿԱԹՈՂ. Հայոց Պատրիարքարանի Հայոց ասանն Աղթմից 1876 փետր. 16

'ի վկայութիւն ինքնազիր ստորագրութեանն ստորագրեմ
(Պատրագր.) Գ. Կ. ՆԵՐՍԷՍ ԱՐԲԵՊԵՍ.
(կեկք)

Սրդ՝ բովանդակ այս գործը ձեր սրտակաւելի ժողովոյն ուշադրութեան յանձնելով, սոյն գործոյն վստման մը տալու, և Աղթամարոյ թեմականաց անդուլ անդալար տրտունջներն և մինչև իսկ կրօնափոխութեան սպառնալիքներուն վերջ զնելու համար, ոչ իրբե կաթնագինութեան խնդիր, (զի Հայրապետին ըստմին պէս անուանակոն է այդ անունը առաւել քան իրական) սոյլ իրբե զժուարթն խնդիր կը ներկայացընեմ Ձեզ՝ սա հարցումը միայն ընելով :

« Աղթամարոյ Խաչատար Սրբազանի իբ նախորդին սպանման սճրագործութեան մասնակցութեան արդարանալու և անարտ համարուելու բաւական կը համարվ ժողովի Բ. Պաննէն եկած թէ զրէրէն » :
Ս. յ հարցման օրատուութեանը միայն կարող

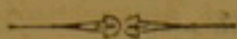
կրնէ՝ զիս դործադրել կամ ոչ՝ Համագումար և Խառն Ժողովոց սրբազաններն :

Փութով սրատախանայն սրատախանէի ժողովոց անկնկալոց

1976 թեար . 20

Ա. զօթարար

(Մտորոց.) Պ. Կ. ՆԵՐՍԷՍ ԱՐԲ.

Պ.

Արարացան նախագահը կորզոց նաև հետըզհետէ՝ իւր բերած հետեւեալ դրամ ինդիքները :

Սոց խնդիր .

Վսեմապատիւ Ատենապետ Փաշա

Աղբային սրատախանի Ընդհ. Ժողովոց .

Սոց Մկրտիչ կաթաղիտիան ջնդուհուսած ատենն հրաժարելու անհրաժեշտ սրայմանա մեզ մատուցած և Խառն Ժողովով Ձեր ատենին ներկայացած առաջարկութիւնները՝ կործարար տուանց սրայմանի ամենը մէկանց և անգամայի կերպիւ մերժած է մի . և Խառն ժողովոց մեծադոցն մասամբ Նորին Արքայութեան հրաժարականը ընդունած ըլլալու մասին Ժողովի զխտութիւն չընէր :

Սոցն սրատախանին անհամբերութեամբ սպասելով

Մնամ աղթարար

1876 թեարվար 20

(Մտորոցորոյիւն)

ՊԱՏՐԻԱՐԿ Կ . ՊՕԼՍՈՅ

ՆԵՐՍԷՍ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Պ.

Իզմիրի խնդիր

Վսեմապատիւ Ատենապետ Փաշա

Աղբ . սրատախանի Ընդհ. Ժողովոցն .

Իզմիրի աղբային խնդիրը՝ զոր մեր նախորդներէն ժառանգեցինք , և որ ցաւոյի կացութեան մը մէջ թողած է այդ համբաւար քաղաքին մերաջնեոց հասարակութիւնը , այսօր

կեճառտ կերպարանք մը առած է փորրամտն կուսակցութեան մը յարուցած խնդիրներուն պատճառաւ , որ և զմեզ ամբաստանած է Բ . Գրան առջև իրրև Սահմանադրութեան զէմ փարսոց : Յայտնի է որ մեր Պատրիարք ընտրուելէն յառաջ հրահանգներ շինուած էին . մեր սրաչտոնի անցած ատեննիս զանոնք շատ տեղեր դործադրուած ատեսներ , մէկ քանի հրահանգներ ալ մեր օրովը շինուեցան և ամեն տեղ զրկուեցան՝ ոչոք սրայմանա որ հրահանգաց անգործադրելի կամ փախիտելի կէտերը փորձառութեամբ երևան դալով սրադրուին , և ապա Ընդհ. Ժողովոց ներկայանան ՚ի վաւերացումն : 1872ի շինուած «Պաւառաց համար սահմանադրական հրահանգ» ի զէմ Իզմիրի կուսակցութիւնը բոլոր բարձած է թէ Սահմանադրութեան զէմ տրամադրութիւններ սնի , և թէ հրահանգի 5րդ , 12րդ , 15րդ . 17րդ յօդուածներն Սահմանադրութեան հակառակ են . ինչպէս՝

Ա «Հրահանգ 30րդ . 5 . Առաջնորդական վիճակին մէջ զամուտոյ այն ամեն աղբայինք որ կառավարութեան տուրք կը վճարեն և 25 տարիքն լրացուցած են , ընտրող ըլլալու իրաւունքն ունին» :

«Սահմանադրութեան 98րդ յօդուած . մինչև որ աղբային տուրքը դաւառներուն մէջ օրինաւոր կերպիւ հաստատուի՝ Տէրութեան Ա . Բ . Գ . աստիճանի տուրք տուող անձինք միայն սխտի ընտրեն Պաւառական Ընդհանուր Ժողովոց անդամները . . . »

Արդ՝ Ա . Բ . Գ . աստիճանի տուրք տուող ըսելով տեա , էվստի , էտնա հին ասորաբաժանմամբ ամեն աստիճանի տուրք տուողները կը հասկցուին , չէնէ բարձրագոյն աստիճանէ սխտելով ամենին շատ տուրք տուող հարուստը որ հարկաւ մէկ և կամ քանի մը հողի կըլլան ամեն տեղ , առաջին կը համարուի . և ապա անկէ վար դուստր վճարող քանի հողի որ ըլլան նորա ալ երկրորդ և անկէ ետքը կարգ մը անձինք ալ երրորդ կը համարուին : Ընդհ. Ժողովից կը խնդրեմ և կը պահանջեմ տեղեկանալ թէ ինչպէս մայրաքաղաքիս մէջ երեսփոխանական ընտրող վիճակու համար 75 զրջ զոնէ տուրք տալն սրայման է :

ոչսոյէ՞ս է նաև դաւառաց համար . և եթէ այս այսպէս է , և Տէրութեան 75 զրջ տուրք տալն կրնայ ըլլալ ընտրող՝ տէրութեան վճարուած էմրաքի , թէ մէթթիս , սէտէլլիս տուրքերն ամենը մէկտե՞ղ հաշուելով 75 զրջ տուրք տուողներն հասկնալու է , չէնէ այդ վերոյիշեալ տուրքերն ստանձին տուանձին աշնելով , և թէ տէրութեան վերջին հրահանգներով առ հասարակ ամեն տուրք տուողներն (անխտիր) ընտրող վիճակու իրաւունք ունենալին բաւակա՞ն է բացատրել հրահանգը . արդեօր հրահանգի ոչսոյսոյսով Սահմանադրութեան 98րդ յօդուածին հակառակ է . և մեր գործադրելով զայս՝ մեր ուխտին հակառակ Սահմանադրութեան զէմ գործած կըլլանք :

Բ - Սահմ . 30րդ . 71 . Ընտրողաց և ընտրուեաց ցանկեր շինել կը պատուիրէ . իսկ հրահանգի 12 յօդուածին վերջը՝ այսպէս գրուած է « Եթէ զիս բութիւն ունին՝ պէտք է ընտրողաց և ընտրուեաց ցանկեր սրատախանէ , կամ թէ առկերպով ծանուցում մը կախել և ըն» :

Քողհանուր Ժողովից այս երկու յօդուածները իրարու հակառակ կը գտնէ , չէնէ համաձայն :

Գ . Սահմ . 80 յօդուածին սրատուիրած համեմատական քուէարկութեան զէմ և հակառակ կը համարուի՞ , Հրահանգի 15րդ յօդուածի սա պարբերութիւնը թէ « Եթէ եկեղեցոց մը ժողովուրդը միակամ այս երկրորդ քուէարկութիւնը չուգէ , և բնաւ մէջերնին ալ բոլորող չըլլայ , համեմատաբար աւաւել քուէ տանողներն կընտրեն մնացեալ անդամները » :

Դ . Սահմ . 81 և 82 յօդուածներուն համեմատ , Պատրիարքը՝ Ընտրողական Ժողովներն եկամ տեղեկագրերը Քաղ . Ժողովին կը ներկայացունէ որ զանոնք քննելով կատուգէ երեսփոխանաց ընտրութեան սրայմանները . այսպէս ստուգուելէն ետքը , Պատրիարքը սրաչտանական կերպիւ կը ծանուցանէ երեսփոխանաց ամեն մէկուն ըստ օրինի ընտրութիւնը և կը հրահանգէ զանոնք Ընդհ. Ժողովոց ատենն կազմել որաշեալ օր մը : Եւ Ընդհ. Ժողովը իր առաջին նիստին մէջ Քաղ . Ժողովին քննած տեղեկագրերը մտիկ ընելով՝ եզրած ընտրութիւնները և

երեսփոխանաց իշխանութիւնը կը վաւերացնէ սրով Ընդհ. Ժողովը ըստ օրինի կաշուած կըլլայ :

Իսկ Հրահանգին 17 և 18 յօդուածները կըսեն .

« Երբ առաջնորդը տեսնէ որ ընտրութիւնները մեծ մասամբ կատարուած են և մնացեալներն ալ հետզհետէ կատարուելու վրայ են , հարաւեր կընէ Պաւառական Ժողովոց ընտրեալ անգամոց՝ և ընտրելոց մեծադոցն մասին ներկայութեան ատեսներ կը բանայ . նախ Գործադիր Յանձնաժողովոց կողմէն սրատախանէ ընտրութեան տեղեկագրերը կը կարգացուին , և անոնց օրինաւորութիւնը հաստատուելէն ետքը՝ ըստ օրինի Պաւառական Ժողովը իր ղիւանը կը կազմէ , մէկ ատենասպետէ , մէկ ատենադիրէ , և ՚ի հարկին ասոնց ալ մէկ կամ երկու փոխանորդներ տալով :

Այս ամեն գործողութիւնները Պաւառական Ժողովոց ղիւանն ՚ի զիր տունելով կը զրկէ առ կեդր . վարչութիւնն , որ օրինաւորութիւնը ստուգելէն ետքը կը վաւերացնէ . և Արքայան Պատրիարքն ալ յատուկ կոնզուլաւ կը ծանուցանէ այն ընտրութիւնը այն վիճակին ժողովրդոց :

Աղբ . վարչութիւնը՝ Հրահանգին այն յօդուածին համեմատ վարուելով Իզմիրի ընտրեալ Պաւառական Ժողովն ՚ի նիստ հրատարակ որոշեց՝ որպէս զի իւր ընտրութեան տեղեկագիրը կեդր . վարչութեան մատուցանէ՝ և յետ քննութեան վաւերանոց եթէ օրինաւորութեամբ կազմուած է . հակառակ կուսակցութիւնն զտախտութեամբ Սահմանադրութեան վերոյիշեալ յօդուածին հակառակ համարելով Բ . Գրան բողբած է :

Արդեօր Պատրիարքի Ժողովից հակառակ , չէնէ համաձայն կը գտնէ Սահմանադրութեան այդ յօդուածներն Հրահանգին այս յօդուածներուն հետ :

Սոցն հարցմանց սրատախանն յոյժ հարկաւոր և ստիպողական լինելով կը խնդրեմ որ և թէ կարելի է , այսօրուան նիստին մէջ բարեհաճիք սրատախանի Ժողովոց սրաչտմը ինձ հաղորդել :

1876 Փետր 20 Աղթարար

Պ. Կ. ՆԵՐՍԷՍ ԱՐԲԵՊԻՍԿ .

Ե
ԽՆԳԻՐ

Վասն պատրիարքական յարարերու բանն և երբ-
եւեկութեան ժախտոց :

Վսեմապատիւ Առնեապետ փառչա Ա. ՂԳ.
Ընդհանուր պատկառելի ժողովոյ

Կ. Պօղոս Հոյսց Պատրիարքութեան պա-
տիւր պահարաններու համար, միւս կրօնական գըւ-
խոց կամ պատրիարքոց յարարերութեան և եր-
թեւեկութեան համար բրած ծախտոց գոնէ կէ-
սին մօտեցնելու համար փորձը ցցուցած է : որ
այս բաղարին մէջ, տարին գոնէ երեք չորս
հարիւր ասկի ծախրի կարօտ է . մեր ամեն ժա-
մանակ, բոց մանաւանդ ներկոց փախուկ ժա-
մանակիս մէջ, ուր պարտաւորած եմք յաճախ
յարարերութիւն ունենալ, անեկարգրելի կեր-
պիւ նեղութիւն կը կրենք . պատկառելի ժողո-
վէդ կը խնդրեմ որ այս ամենակարգեւոր պէտքը
ըցուցանելու համար դարման մը գտնայ . ա-
ռանց այս դարմանին մեր վիճակը յուսահատու-
կան է :

1876 փետր. 20 Ա. ՂԳՄարտար
Պ. Կ. ՆԵՐՍԷՍ ԱՐՔԵՊԻՍ.

Ե
ԽՆԳԻՐ

Վասն վաւերացման՝ եւսիրոյ և երկոց փար-
չութեանց խմբադրած և փորձի համար ի գործ դրը-
ւած հրահանգոց :

Վսեմապատիւ Առնեապետ փառչա Ա. ՂԳ.
Ընդհանուր պատկառելի ժողովոյ

Տարտամ և տատանատ վիճակէ մը ազոտ-
ուելու համար կը խնդրեմ պատկառելի ժողովէդ
որ անցեալ և ներկոց վարչութեանց խմբագրած
և փորձի համար ՚ի գործ գրուած ամեն հրա-
հանգներն՝ կանոնները, այսինքն երեսօրօրանոց
դաւառային ընտրութեան՝ թաղական խորհրդոց
ընտրութեանց, Սոց Աթաղիկի տարածեան վե-
րարերեալ ամեն հրահանգներն՝ և հարստեանց
ու մասնավորութեան կանոնադրութիւնները ՚ի
նկատի առնելով ընդհանուր ժողովով վաւերա-
ցընել բարեհաճիր :

Արով մնամ երախտապարտ
1876 փետր. 20 Ա. ՂԳՄարտար
Պ. Կ. ՆԵՐՍԷՍ ԱՐՔԵՊԻՍ.

Ե
ՀԱՐՑՈՒՄ

Պատրիարքական պատասխանատուութեան վրայ :

Վսեմապատիւ Առնեապետ փառչա Ա. ՂԳ.
պատկառելի Ընդհանուր ժողովոյ

Ժողովոյ մը և կամ խառն ժողովոյ ամենա-
մեծ մասամբ բրած սրտումներուն եթէ նախա-
գահը կամ Պատրիարքը համամիտ չգտնուի՝ և
այդ սրտումներուն գործադրութիւնը երկարաձր-
գելն և իւր դիտողութիւնը արձանագրել տալն
յետոյ եթէ սրտաւոր ըլլայ կամ վասն խոհե-
մութեան և կամ վասն խաղաղութեան կանայ
անկամայ այդ սրտումները գործադրել, այսինչն
ժողովրով գրուած թուղթի մը տակ կնիք դնել .
Նախագահը կամ Պատրիարքը պատասխանատու
կը բանալի ժողովոյ արարներուն :

Պատկառելի ժողովէդ կարողական սրտա-
խանին շնորհալիւր անձկանօք կը խնդրեմ :

1876 փետր. 20 Ա. ՂԳՄարտար
Պ. Կ. ՆԵՐՍԷՍ ԱՐՔԵՊԻՍ.

Ե
ԽՆԳԻՐ

Վասն Մուրատեան վարժարանի

Վսեմապատիւ Առնեապետ փառչա Ա. ՂԳ.
պատկառելի ժողովոյ

Անցեալ տարի Մուրատեան վարժարանի
նկատմամբ մեր աղջին որը և անտրուէչ աղա-
յոց մինչև որ աստիճան այդ դպրոցին մէջ ըն-
դունուելու մասին ազգիս իրաւունք ունենալը
բննէլ հասկնալու համար ժողովիդ առաջարկեցի-
յանձնաժողովներ կարգեցինք ամենն ազգասէր
և ըւստմիտ ճանչցուած անձինքներէ . սակայն
ցաւ ՚ի սիրտ այսօր կը յայտնեմ որ չկրցինք յա-
ջողել գոնէ քանի մը նիստ ընել տալ . գոյց
մինչև ցարդ բարեկամական բանագնացութեամբ
այս գործը գոհացուցիչ վիճակ մը ստանայր :

Կը խնդրեմ որ ընդհանուր ժողովիդ ճամբոց
մը ցցնէ մեզի այս կարեւոր խնդրոց մասին :

1876 փետր. 20 Ա. ՂԳՄարտար
Պ. Կ. ՆԵՐՍԷՍ ԱՐՔԵՊԻՍ.

Ե
ՀԱՐՑՈՒՄ

Չանագան խնդրոց վրայ

Վսեմապատիւ Առնեապետ Փառչա
Ա. ՂԳ. Պատկառելի Ընդհանուր ժողովոյ
ժողովիդ սրտաւորեալ եմ հարցնել .

1. Թէ ՚ի նչ ընելու է այն եկեղեցականնե-
րուն՝ որ իրենց կոչման համեմատ և ըստ նուի-
րազեւական կարգոց Հոյսատանեանց Ա. Ե-
կեղեցոց իրենց կոչուած սեղը կամ ընտրուած
սրտածնին չեն կամիր երթալ, և կը սիրեն դե-
ղերիլ աստ և անդ կամ իրենց հաճոյ երկցած
սեղերը մնալ, առանց բանաւոր պատճառի :

2. Թէ ՚ի նչ պէտք է ընել այն դաւառաց
որ իրենց հողեւոր հովիւներուն մարմնաւոր պէտ-
քը չեն հայթայթեր, և իրենց ան Կեղբանական
Վարչութիւնը ունեցած բարոյական և նիւթա-
կան սրտիքին չեն հատուցաներ :

3. Թէ ՚ի նչ ընելու է այն աղեկցութեան
տէր մարդոց ՚ի դաւառս որ ըստ Սահմանա-
գրութեան ընտրուած ժողովներն կառավարու-
թեան միջոցաւ և դանաղան ապօրինաւոր մի-
ջոցներով կը ատուալեն և առաջնորդական և
սրտարարական իշխանութիւնները առ ոչինչ
կը դրնն, դրոյարտելով մասնելով, և խնդիրը
նին պատասխանատու չեն ճանաչեր կեղբանին,
իրենց կամրը օրէնքի տեղ դնելով :

4. Ընդհանուր ժողովիդ և օրէնքը կը Նե-
րի՞, որ դաւառներու մէջ և նոյն իսկ մայրա-
քաղաքիս մէջ վարժարաններու մէջ դաստիարա-
կութեան և դաստոտութեան սպառն վարող
վարժապետներ կուսակցութիւն կազմեն, քաղաք-
ները գեղերը և թաղերը վեր ՚ի վայր յողեւու-
համար դախ և զգիւնը աշխատ լինին : Այդ-
եօք կաղելի չէ՞ որչէլ թէ « դաստիարակը,
վարժապետք, դասատուք և կամ դանաղան ա-
նուններով կրթութեան և դաստիարակութեան
համար կազմուած ընկերութիւններ և անոնց
սրտազուխներն՝ աղղոյին վարչական գործոց
չխառնուին :

Այս հարցմանց սրտախոսաններուն ալ ըս-
տիպողական պէտք ունենալով կը խնդրեմ որ
բարեհաճիր փութացնել :

1876 փետր. 20 Ա. ՂԳՄարտար
[Պատրարք] Պ. Կ. ՆԵՐՍԷՍ
ԱՐՔԵՊԻՍՊՈՍ

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Կը տեսնէ ժողովը

որ Ս. Պատրիարքը իրարմէ ծանր խել մը խնդիր
իրը հեղեղատ մեր առջեւ թախելով՝ Վարչա-
կան իշխանութեան բարձր ծանրութիւնը կա-
ղէ մեր վրայ բեռնել : Իրաւ, մեր սրտարն
է օգնել Նորին Սրբազնութեան, բոց սրով հե-
տե այս բան խնդրոց վրայ առանց վիճարանութեան
և հասցնելով մէկ նոտի մէջ կարող չենք որչում
տալ, ուստի եթէ ժողովը կը հաճի, այս խնդիր-
ներուն իրաքանչիւրը իրեն վերաբերեալ նա-
խաբնիչ Պիւսանին յղենք, որպէս զի գողթը
տեղեկագրոց համեմատ վիճարանութեան նիւթ-
քանանք և ըստ այնմ օրինաւոր պատասխաննե-
րը տանք Նորին Սրբազնութեան :

ՍՐԲԱԶՆԵՆ ՆԱԽԱԳԱՋ. — Բոցց իմ ըրած
հարցումներս խիստ սարդ են, մանաւանդ իդ-
միրի խնդիրն ստիպողական է, այս խնդրոյն մէջ
զիւ տմբատաններ են Առաւելարութեան առջև
իրը թէ Աղղոյին Սահմանողութեան հակա-
ռակ վարուած եմ : Այն հրահանգն որոյ տոթիւ
զիւ տմբատանած են, ևս չեմ խմբագրած :
Վարչութեան խառն ժողովիւ իւր մեծամասնու-
թեամբ Սահմանողութեան համաձայն է կրտէ
նոյն հրահանգին համար, կուղեմ դիտնալ թէ
ստուգիւ այնպէ՞ս է : Այս ժողովն է Աղղին
Օրէնալիւր ժողովը, և դերագոյն հեղինակու-
թիւնն իրն է . ստտի անկէ կարասեմ պատաս-
խանի :

ԵՌՈՍՈՒՅԵԱՆ Տ. ԷՅ. — Սրբազան Հոյ-
բըն իրաւունք ունի իւր բերած խնդրոց ստի-
պողականութիւնը յայտնելու, բոց կարծեմ
թէ Առնեապետ փառչոյն ըսածին տէս օրէնքը
կը պահանջէ որ այդ խնդիրներն սրչափ ալ ըս-
տիպողական ըլլան, ձեռնհաս դիւաններին անց-
նին և այնպէս հոս դան : այս մասին կը ձայ-
նակցիմ և կառաջարկեմ որ ստիպողականու-
թեան կարգու նախ իղմիրի խնդիրը դրիւի
իւր ձեռնհաս դիւանին և հետ դնեալ միւսներն
ալ :

ԻՕՃԱՍԱՐԵԱՆ Օ. ԷՅ. — Ետուտիւն է
Ֆիւնաի տառաջարկութիւնը կերկրարկեմ :

ՓԱՓԱԶԵԱՆ Ս. ԷՅ. — Իղմիրի խնդրոյն
վրայ հարցում մը ունիմ առ Սրբազան Պատ-
րիարք Հոյրն . ստոյգ է նաև որ իղմիրոց

կողմէ առ Բ. Գուռն եկամ գրոյն մէջ Չեր
Սրբազնութեան համար ըսած ըլլան թէ « Ու-
մուրը ճիւղանի միւլիցէ գարըչմայա հազդը
եօզ սրբ » :

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ. — Կարծեմ թէ կայ
այդպիսի խօսք մը, բայց բառ առ բառ միտքս
չէ :

ԻԻԹԻԻՃԵԱՆ Կ. ԷՖ. — Սրբազան Հօր ա-
ռաջարկութիւնները բազմաթիւ և բազմառեսակ
են. ուստի եթէ նախաքննութեան պիտի դրը-
կուի, կառավարիւմ որ գէթ խնդիրները բաժ-
նուին զիւանայ վրայ, որպէս զի սրատախանները
չուսով յանձնեն : Եթէ կարելի է՝ աւելի լուսա-
գոյն կհամարիմ որ յատուկ մասնաժողով մը
կազմուի այս խնդրոց համար, որպէս զի շուտով
ըմենան, քանի որ ստիպողականութիւն ունենալ-
նին կը յայտնէ Սրբազան Հայրը :

ԵՆԻՍՈՒՑԵԱՆ Տ. ԷՖ. — Իսթիսեան է-
Ֆէնտի ըսած մասնաժողովոյ կազմութեան ա-
ռաջարկութիւնն այնչափ գործադրական չկրնար
ըլլալ և իր արդեանց մէջ այնչափ զիւրութիւն
չխտատանար՝ որչափ ինք կը յուսայ : Իմ կարծ-
եօքս նախաքննիչ զիւանայ յանձնուին աւելի
յաջող և գործնական եղանակն է. բաւական է
զիւանայ յանձնուած ատեն ստիպել որ 15 օր-
ուան մէջ սրատախանը բերեն :

ԻԻԹԻԻՃԵԱՆ Կ. ԷՖ. — Իմ կարծիքս՝ նա-
խաքննիչ զիւանայ յանձնուի նէ շատ երկար կը
տեւէ. թէ որ կարելի է խնդրոց մէջէն գոնէ ա-
մենէն կարևորներուն համար մասնաժողով մը
կազմուի : Այս մասին ևս անհնարութիւն մը
չեմ տեսներ :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Սրբազան Հայրն իւր
խնդիրներուն ստիպողականութիւն տալով պա-
տասխանը կուզէ. ևս առաջարկելի որ նախա-
քննութեան յղուի, ուրիշներն ալ ձայնակցեցան.
ուստի առաջարկութիւնս քուէի պիտի դնեմ :

ՆՈՒՐԵԱՆ Յ. ԷՖ. — Կարծեմ թէ խնդրոց
ստիպողականութիւնն ալ ընդունելի է թէ ոչ.
քուէի զրուիլ պէտք է :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Բայց քուէարկու-
թենէ առաջ սրարտը մը ունինք կատարելիք.
նախ պէտք է հասկնանք Սրբազան Հօր բերած
խնդրոց ողին, բազմաթիւ են. զատենք, զտեղք

որպէս զի հասկնանք թէ ո՞րը որ զիւանի նա-
խաքննութեան պիտի կրնանք յանձնել :

Ամենէն առաջ Ազգամտարայ խնդրոցն վրայ
Բ. Գրան հետ եղած բոլոր գործադրութեանց
ամիստուժը բերելէ և մինչև իսկ Վեհափառ
Կաթողիկոսի կողմէ եղած միջամտութիւնը յայտ
նելէ ետև, Դորին Սրբազնութիւնը միայնակ մէկ
հարցմամբ մը կը կնքէ խնդիրն՝ ըսելով թէ

« Ազգամտարայ Խաչատուր Սրբազանի իւր
նախորդին սպանման սճրագործութեան մասնակ-
ցութենէ արդարանալու և անպարտ համարուելու
բաւական կը համարի՞ ժողովդ Բ. Գուռնն եկած
թէ գրեթէ » :

Այս զիրը քննադատել և անբաւական է
կամ չէ ըսել կարծեմ շատ զիւրին բան չէ՝
ս՛վ պիտի քննէ գայդ. սասնկ խնդրոց մը վրայ
որոց մէկ ծայրը Բ. Գուռն և միւս ծայրն Էջ-
միածին է, և եկեղեցական ժողովներ մէկ քանի
անգամ վճիռ փոխել են, միթէ կարելի է որ
Ազգային ժողովը վճիռ տայ առանց նախորդն,
նախեան յղելու : Եւ սրովհետև այս խնդիրն
տիտուային է, ըստ կանոնի պէտք է յղուի իրա-
ւասութեան զիւանին, որոց անդամներն են՝

- Տ. Մատթէոս վարդապետ Իզմիրեան
- Տ. Գրիգոր քահանայ Աճմեան
- Սենեքերիմ էֆէնտի Մանուկեան

Ես ասոնց անկեղծութեանը կրկոյնիմ և
վստահ եմ որ խնդիրը իրենց իմաստութեամբ
և խոհեմութեամբ ըստ պիտի քննեն ու տեղե-
կադրեն, բայց մեր կանոնը կը սրահանջէ որ
այսպէս զիւաններէն նախաքննեալ խնդրոց տեղե-
կազրեան վրայ միայն մէկ երկու հօգի խօսին
թեր ու գէմ, և ժողովն անցնի բուհարկութեան.
արդ՝ կը հարցնեմ ժողովին՝ միթէ սրաշած կը դա-
տէ՞ այսպէս վարուիլ այսպիսի ծանր խնդրոց մը
մէջ :

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ. — Ոչ, Ատենա-
պետ Փաշա, այս խնդրոցն մէջ քննելու և վը-
ճիռ տալու բան չկայ. Բարձրագոյն Գուռնն
ծանուցագիր մը եկած է որ կըսէ թէ Խաչա-
տուր Սրբազանի համար ըսելիք չունի. ևս ալ
կհարցնեմ թէ այս ծանուցագրով Խաչատուր
Սրբազան իւր վրայօք եղած կասկածանքէն կա-
զատի՞ թէ ոչ ընդ կասկածանօք է տակաւին :

Ահա սյս է իմ խնդիրս :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Շուտ աղէկ, Սըր-
բազան Հայր, Ազգային ժողովն իւր կողմէ
Վարչութեան վերաբերեալ խնդիրներն անօրի-
նելու հօգը յանձնած է Պատրիարքի մը և ա-
նոր հետ երկու ժողովներու. եթէ Չեր Սըր-
բազնութիւնը գործակից ժողովոց հետ համա-
ձայն է խնդրոցն մէջ՝ կը գործադրէ, իսկ երբ
ունհամաձայնութիւն ծագի ձեր մէջ, այն ատեն
հաս պարտ է խնդիրը : Արդեօք անհամաձայնու-
թիւն մը սրատահած է այս խնդրոցն մէջ Չեր
Սրբազնութեան և Վարչական երկու ժողովոց
մէջ :

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ. — Ոչ, ևս անհա-
մաձայնութիւն սրատահած ըլլալու խօսք մը չը-
րի և չեմ ըներ :

ԱՊՐՕ Ս. ԷՖ. — Ըսել է թէ Սրբազան
Հայրը կասկած մը ունի այս խնդրոցն մէջ :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Սրբազան Հօր հարց-
մանց մէկն ալ սա է թէ երբ Նախագահը
Վարչութեան ժողովոց որոշմանց մէկին կամ
միւսին վրայ զիտողութիւն ունենալով գործա-
դրութիւնը յարգէ, և վերջապէս իւր զիտու-
ղութիւնն արձանագրել տալէ ետև առ խոհե-
մութեան ստիպուի նոյն որոշման թուղթն ըս-
տորագրել կամ կնքել, միթէ ինք ալ որոշող
ժողովոց հետ այն մասին սրատախանատու կըր-
նայ համարուիլ : Ըստ իս Ազգամտարայ խնդիրն
ամրացը այս հարցման տակը կերթոյ : Վերջա-
պէս սա՞ տեսանն երբ մէկ կողմէ Բ. Գուռը
վճիռ մը տուած է, վճիռ մը՝ որ քան զամեն
վճիռ փոխուի է վստահ զի ըսելիք մը չունենալը
յայտնել է, միւս կողմէն Վեհ. Կաթողիկոսն
իւր վերջին կանգախա յայտնած է թէ հակա-
ռակ աթոռ կը ձանչէ զԱզգամտար, ուստի ինք
չուզեր միջամտել, և մեզ արդեամբ հպա-
տակ ըլլալ իր հրամանաց կը սրատախիթ, այս
ժողովն ինչ կրնայ ըսել :

Եւ եթէ միջամտէ, այն ատեն կամ Գրան
տուջև ունեցած հպատակութեան և կամ Վեհ.
Կաթողիկոսին ի հոգևորս պարտական եղած հը-
նազանդութեան գէմ մեղանչած կըլլայ : Եւ
որովհետև ամեն բան եղեր ըմպեր, և գործա-
դրութեան կէտին հասերէ, կարծեմ Սրբազան Հօր

ստորակուսանքը միայն սա է թէ Վարչութեան
ժողովոց որոշումն ստորագրելով կամ գործա-
դրելով ինք ալ անոնց հետ պատասխանատու կը
համարուի :

ԱՂԱՅԵԿԵԱՆ Ս. ԷՖ. — Սրբազան Հօր
բերած խնդիրներուն մէջ ամենէն ստիպողակա-
նըն ստակի խնդիրն է ըստ իս, և չէ թէ Ազ-
գամտարայ խնդիրն, որոց ծագմանէն ի վեր 10
տարի է անցեր և տակաւին չէ ըմպեր. քիչ մը
տեսն ևս կրնայ մնալ այս խնդիրը, բայց զը-
րամը պէտք է գործ տեսնելու համար. ժամա-
նակին հանգամանքը հետզհետէ փոխուելու վը-
րայ է, սասր համար յարարերութիւնք սակա-
պէտք են. ուստի ամենէն առաջ Ազգ. սնտու-
կըն ստակ բերելուն միջոցը նայինք : Արդեօք
ազգային սուրբը կհաւարուի՞ թէ չէ. թէ որ
չհաւարուի, Ազգէն ստակ ժողովելու եղա-
նակը մտած ենք և որոշենք :

ԱՊՐՕ Ս. ԷՖ. — Ես խոստովանիմ որ զեռ
75 դուրուշի թերհաշիւ տուրքս չեմ տուած,
ինծի պէս ուրիշներ ալ կա՞ն որդեօք :

ԱՂԱՅԵԿԵԱՆ Ս. ԷՖ. — Մէկ երկու սա-
տոց մէջ Նախաքննութեան յղուած թղթերէն
քանիի՞ն պատասխանն եկաւ որ Սրբազան Հօր
բերած խնդիրներն ալ ամենը մէկէն Նախաքննու-
թեան յղուիլը կուզէր : Նախաքննիչն ինձ հա-
մար յետադմնիչ է. այս խնդիրները Նախաքնն-
ութեան զրկել ըսելն այսօր ալ անցունել ըսել
է : Կառավարիւմ որ ստիպողականութեան
կարգու բնեւէր նայինք թէ ո՞րն է առաջին
խնդիրը. ինձ համար առաջին խնդիր է զրամին
խնդիրը՝ որ պէտք է անմիջապէս նկատողու-
թեան առնուի և անոր դարմանն ի գործ դրուի.
ասիէ ետք կուզայ 72 ի Վարչութեան հրատա-
րակած դաւառական հրահանգի խնդիրն, որոց
մէջ Սահմանադրութենէն տարրեր կէտեր գըտ-
նելու յայտնեց Սրբազան Հայրը. եթէ այս
հրահանգն ընդունուած չէ արդէն Ազգային
ժողովէս, պէտք է զայն սրբագրել կամ
նոր մը խմբագրել և վաւերացնել, սասնկով
ըլծում կըստանայ նաև Իզմիրի խնդիրն : Եթէ
ժողովը կը հաճի, այս կարգի ստիպողական
խնդրոց համար փոխանակ նախաքննիչ զիւանայ
յղելու՝ անմիջապէս մասնաժողով մը ընտրուի :

ինչպէս խիստ անհարկ և անարար : Իսկ մնացեալներն՝ կրնան նախարարներէ զիւսանայ յանձնուիլ :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Կտեսնէք որ Ա. Ղա. բէկեան էֆէնտի ալ իմ կարծիքս է, իւրաքանչիւր խնդրոյ սղին հասկնալ, ախարդարս նուրբ խնամք քննել և յետոյ զրկել ուր որ հարկ է. ուրեմն Ս. Պիմանարոյ խնդիրն աւստի մէկ կի զնկարգ անցնելու միտնեալու իրար խնդրոյն համար ամենէն ախարդարս է ըստ Սրբազան Հայրն արդարեւ ցաւաղի է որ Իրարի պէս գաւառ մը՝ որ մեզ սիրելի է մերայնէկոյ համեմարմն ու հարբատութեամբը, շարունակ յուզման մէջ կը գտնուի. քայքայ մեզ անձամբ է թէ այդ յուզման պատճառը Վարչութեան հրահանգն է թէ զայսոյ քննիչը և կամ Իրարոցոց բնաւորութիւնը : Ասանք Վարչութեան անկ են քննել և տեղեկագիր մը բերել, որպէս զի ժողովս զիստոյ թէ թնչ է խնդրոյն սղին, և թնչ ըրած է Վարչութիւնը :

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱՆ. — Հարցում բերուն ես եմ և ոչ վարչութիւնը. նա իր սրտումն ըրած է, և ես սխալի դործադրեմ, բայց որովհետեւ ես եմ պատասխանատու Տէրութեան առջև, Վարչութեան որոշումը դործադրելէ առաջ ժողովոյ կը դիմեմ ըսելով որ իմ խելքս չհասնիր, դուք դիւ լուսաւորեցէք : Սոյ խնդիրն ալ զրկելէ այսպէս է :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Սրբազան Հայր, Սահմանադրութիւնը ցուցած է արդէն Ձեր ընկիւնն ստանկ պարագաներու մէջ. երբ վարչական ժողովոյ որևէ մէկ որոշման վրայ զիտողութիւն ունենար, կրկին քննութեան կը յանձնէր դայն. եթէ նորա իրենց առաջին որոշումը վերահաստատեն, պարտաւոր էք դործողել, եթէ հաստատի չէ սահմանադրութեան, իսկ եթէ հակառակ է և նորա դարձեալ կը սխալեն, իբր խնդիր անհամաձայնութեան՝ Ազգ. ժողովոյ ատենադ կը բերէք : Սահմանադրութեան այս բացորոշ տրամադրութեան առջև ժողովս թնչ կրնայ ընել :

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱՆ. — Ասանց ձեր խորհրդին համաձայն այս փախուկ խնդիրները դործողութեամբ տրամադիր չեմ, սխալ է որո-

շումնիդ տայք. շարունակ ժամանակիդ այս պաշտոնին վրայ չեմ. կարուի և վերջին խօսքս է այս : Որովհետեւ դուք էք օրէնսդիր ժողովը, և ձեր ընկերներէն մին ըսած է թէ վեհապետ է այս ժողովը. ուստի և ես ձեզի դիմեալ սրտաւոր եմ :

ՔՕԼՕԼԵԱՆ Ա. ԷՖ. — Սրբազան Հայրն ըստ թէ Իրարոցի գիւնն ամբաստաններ են տէրութեան առջև Սահմանադրութեան դէմ կը դործէ ըսելով, և իրենց ամբաստանութեանը չարժատիք ցուցեր են Գաւառական Հրահանգը. թերեւս այդ հրահանգն ունենայ ալ օրինական թերութիւններ, սակայն ինձ համար ամենէն առաջ նկատելու արժանի կէտն այս է թէ երբ գաւառ մը գտնուի ունենայ պաշտոնական անձէ մը, ո՞ր պէտք է դիմել ըստ օրինի. — Բ. Գրան թէ Ազգային Ընդհանուր ժողովին : Իրարոցոց պէս լուսաւորեալ ժողովուրդ մը՝ որ անշուշտ զիտէ թէ Սահմանադրութեան տրամադրութեան համեմատ Սրբազան Պատրիարքն Ազգային ժողովէ կրնայ միայն ամբաստանութեան տակ ընկնիլ, — Բ. Գրան զիմեւ տեղ պէտք է՞ որ հոս Ազգային Ընդհանուր ժողովոյն դիմէր : Ըստ իս Սրբազան Պատրիարքին հարկ է դրել առ Բ. Գրան թէ Իրարոցիք եթէ զանգատ մը ունին Սահմանադրութեան դործողութեան տարի, պարտաւոր են Պարոյ Ազգային ժողովոյն դիմել և չէ թէ Կատաղութեան : Եթէ այսպէս չըլլայ, եթէ Իրարոցոց այդ բողոքին կարեւորութիւն տրուի, դէչ օրինակ մը կրնայ ըլլալ գաւառոց համար. թէ որ այսօր Իրարն է ընողը, վաղն ալ ուրիշ գաւառ մը կընէ այդպէս :

ԵՈՒՍՈՒՅԵԱՆ Տ. ԷՖ. — Կը ձայնակցիմ Բողոքեան էֆէնտիին :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Սրբազան Հայրն Իրար գրեւոր հրահանգաց համար վարչական ժողովոյ Սահմանադ. համաձայն դտնելը կը յայտնէ և կը հարցնէ թէ անստի է մի. ասոր ևս պատասխանեցի թէ վարչական ժողովոյ մէջ յուզում և որոշում առած խնդրոց համար թնչ հարկ կայ Ազգային ժողովին հարցում ուղղել. սրտախախտութիւնն որոշող ժողովին վրայ է : Սրբազանն ինչո՞ւ կը տաղանայի միթէ

Գտնէն եկած ուրիշ դործոց համար մեզի հարցո՞ց, ո՞չ. խնդիրն յանձնաժողովներ դրաւ. և այս իրաւունքն է : Եթէ ժողովս ընդունի որ Վարչութեան մէջ որոշուած խնդիրներուն համար, առանց անհամաձայնութիւն ըլլալու, միայն խոհեմութեան պատճառաւ Նախագահը կամ ժողովականը դտն և մեզ հարցում ուղղեն, այսօր Սրբազանն եկաւ, վաղն ալ ժողովականը կուգան այս ինչ կամ այն ինչ խնդրոց համար, և ամիգու վարչական մեքենայն կտանցնելու տեղի կուտայ : Ուստի ես կատաղարկեմ Իրարի խնդիրն ալ իբր սահմանադրական կէտի մը լուծում՝ ձգել վարչական մը ևս, որովհետեւ չենք կրնար խնդիրն աս վիճակին մէջ մեր մէջ տանալ. եթէ պատասխանատուութիւն մը ժողովն ո՞վ դրան պիտի տանու :

ՔՕԼՕԼԵԱՆ Ա. ԷՖ. — Ոչ. նոյն ինքն Սրբազան Պատրիարքին դէմ բողոք մատուցուեր է տէրութեան, Սահմանադրութեան դէմ կիտուի ըսելով : Հարցուցէք Սրբազան Պատրիարքին :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Կազուցեմ, Սրբազան Հայր, բացատրեցէք՝ Իրարի խնդիրն ի՞նչ կէտերու կվերաբերի :

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱՆ. — Տեսնո՞ք զիս կարողացէք, խնդիրն իւր պարզութեամբ անոր մէջ ամբողջութեամբ և առանց ունեք հարցնելու զըրած եմ : Հոն գաւառական հրահանգն ինչ ինչ յողուածներ նշանակած եմ, դորս ևս և Վարչութիւնն ինչպէս հասկցած ենք նէ՞ այնպէս դործողութեամբ ուզած ենք, բայց Իրարի մէջ վարչականութիւն մը ելեր ուրիշ կերպ կը հասկընայ եղեր, և աղեղցաւթիւն ի գործ դնելով ամբաստանած է զիս Բ. Գրան առջև իբր թէ ևս տէրութեան և Սահմանադրութեան օրէնքները չեմ զիտեր և Սահմանադրութեան դէմ կը վարուիմ : Ես ալ աս կը հարցնեմ կոր թէ Սահմանադրութեան ու հրահանգին մէջ տարբերութիւն մը կա՞յ արդեօք :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Ուրեմն, Սրբազան Հայր, Իրարի խնդիր չէք բերեր, այլ ձեր ու Վարչութեան մէջ տարբերութիւն տուող Հրահանգի մը խնդիր մէջ բերելով, կը հարցընէք թէ այդ Հրահանգն արդեօք Սահմանադրու-

թեան համաձայն է : Ուրեմն այդ ալ մէկ կի դնենք, և յաջորդ խնդիրը ձեր առնենք, այն է Սրբազան վարչարանի խնդիրը :

Յայտնի է որ այս խնդրոցն համար Ս. Պիմանարոյն որդէն ինչ որ կրնար ընել՝ ըրած է, և խնդիրը Վարչութեան տնօրէնութեանը յանձնած : Վարչութիւնն ալ Սահմանադրով մը դրեր է խնդիրն իմաստասիրելու և տեղեկագրելու համար. բայց Սահմանադրով իւր նիտաւ չը շարունակեր եղեր և խնդիրը բարձի թուել ըրեր է. թնչ ընենք, մեզի չվերաբերիր այդ կէտն. մասնաժողովին կրկին հրահանգ կրնայ ըլլալ. և եթէ դարձեալ ժողովը չկամի, կրնայ փոխաւրը նոր յանձնաժողով մը կրնայ դրուիլ, ուրեմն այս ալ մէկ կի կրնանք դնել :

ԱՊՐՕ Ս. ԷՖ. — Միթէ մեզի վերաբերեալ չէ ըսելով այդ խնդիրն ալ սխալ է թուողը որ քննանո՞յ :

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱՆ. — Ես անոր համար այս խնդիրն ալ յիշեցուցի, որպէս զի ապագային մէջ պատմութիւնը չորտուէ զիս թէ աղղին համար մեծ շահ ունեցող այսպիսի խնդիր մը իմ օրովս չեմ պաշտպանած :

ՔԱԶԱԶԵԱՆ Տ. ԷՖ. — Սրբազան Հայր բերած խնդիրները Վարչութեան հետ ունեցած անհամաձայնութեան խնդիրներ չեն. այլ եթէ անհամաձայնութիւն մը կայ, այն ալ Սահմանադրութեան դործողութեան կէտի մը կը վերաբերի : Իրարի մէջ Սահմանադրութիւնը դործողութեամբ համար Վարչութեան հրահանգ մը կը դրուի : ժողովուրդն միկ մասը նոյն հրահանգը չընդունիր Սահմանադրութեան հակառակ տրամադրութիւններ կը պարտնակել ըսելով, և իրենց բողոքը մինչև Բ. Գրան կը հասնի ամբաստանելով Վարչական Պատրիարքն՝ որպէս թէ Սահմանադրութեան դէմ վարուած է. Ս. Հայրն ալ կը հարցնէ մեզ թէ դուք ի՞նչ կըսէք այս հրահանգին համար : Ես ալ կը հարցնեմ թէ նոյն հրահանգը ժողովս ի՞նչ շինած է կամ թէ անոր դոյտութեան վրայ տեղեկութիւն մը ունի, ո՞չ. մեր զիտածին նայելով՝ նախորդ Պատրիարքին և նախորդ Վարչութեան օրով չինուած է այդ հրահանգը, և քանի որ Սահմանադրական Վարչութիւն մ'է գայն չինողը, բնականա-

բար Սահմանադրութեան համաձայն շինած սխալի բնույթը : Բայց քանի որ Սրբազան Պատրիարքը խնդիր կընէ և կը զխմէ հաս հարցնելով թէ այս հրահանգին ու Սահմանադրութեան մէջ տարբերութիւն մը կա՞յ թէ ոչ, այս հարցումն ըստ խնդրութեան խնդիր մ'է այս . Ս . Հայրը կրնար ըսել զայդ՝ եթէ իրօք անհամաձայնութիւն մը գոյացած լինէր իր և Վարչութեան մէջ . բայց այդպիսի բան մը չըսէր կոր : Աստի իր բերած խնդիրներուն ամենն ալ այս տեսակէտին մէջ ըմբռնելով զտո գտա կարեւորութիւն ունին ըստ իս , և Ազգայնական Էֆէնտիի հետ համախոս կրնան թէ այս խնդիրներն եթէ Նախարարն իջ ղիւանայ յղուին , տար վերջը չգար : Այս պարագաները նկատողութեան առնելով կը յարիմ յանձնաժողով կազմելու առաջարկութեան , որոյն զի Յանձնաժողովն այդ խնդիրները մի առ մի իրենց կարեւորութեան աստիճանաւ քննէ և իւր որոշումը բերէ մեզ :

ԽՕՃԱՍԱՐԵԱՆ Օ . ԷՖ . — Երբ 'ի սկզբան Ղիւանը Սրբազան Հօր կողմէ հեղեղանման խընդիրներ գտը ծանուցանելով առաջարկեց որ Նախարարն իջ ղիւանայ յղուին , իմ կարծիքներս այդ խնդրոյ մասին չուղեցի յայտնել . բայց որովհետեւ այլ և այլ ղիտողութիւններ ըլլաւ ըսկրտան , հիմա ևս ալ հարկ կը համարիմ իմ կարծիքս յայտնել : Այն երեսփոխաններն՝ որ կը կարծեն թէ Պատրիարքն ու վարչական ժողովները հոս հարցում բերելու իրաւունք ունին , կը սխալին . Ազգ . ժողովը հարցում չընդունիր այլ առաջարկութիւն միայն , զոր Պատրիարքը կամ Վարչութիւնն իրենց կարծիքներն ալ մէկտեղ կցելով սխալ բերեն , և այն ատեն Ազգ . ժողովը նկատողութեան առնուլ կը սարտաւորի : Իսկ Ս . Պատրիարքի բերած ներկայ խնդրոյ մէջ կարծիք մը չկայ , այլ հարցում միայն . թէ որ առաջարկութիւն են՝ յեղենք Նախարարն իջ ղիւանայ . եթէ ոչ՝ խընդիրներ Նորին Սրբազնութեանն , որ հարցմանց ձեւը փոխէ , և իր առաջարկութիւն հանդերձ իւր կարծիքներովը բերէ . զուցէ այն ատեն խնդրոյ շատին սրտասխանն ինք տուած կըլլայ :

Ժողովին Կանոնադրութիւնը կըսէ որ երեսփոխանն մը տու միւս երեսփոխան հարցում չուղուիր . Ս . Պատրիարքն ալ իբր երեսփոխան պէտք չէ որ հարցում ուղղէ . ուստի ևս այդ հարցումներուն Նախարարն իջ ղիւանայ յղուին ալ աւելորդ կը գտնեմ :

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ . — Օգտէն Էֆէնտի կըսէ թէ Պատրիարքն երեսփոխանն է . այս սրտաւոր է , Պատրիարքն երեսփոխանն չէ , ազգապետ է և էր . Պոչայ Սրբեպիսկոպոսը , երկրորդ կըսէ թէ իւր կարծիքներն ալ տարու է այն բաներուն վրայ . որոյ խելքս կհամի , կարծիք կըրնամ տալ և տուած եմ արդէն . իսկ խելքէս վեր եղած բաներուն վրայ չեմ կրնար կարծիք տալ :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ . — Երանուակներ թէ որ ժողովը հասի , մեր ղիտողութիւնները մնացեալ խնդրոյ վրայ ալ , ինչպէս մէկ քանիին վերաբերի , որով թերևս կհասնիք այն կէտին ուր կարելի ըլլայ մէկ յանձնաժողովով մը ըմբռնել ամեն բան : — Սրբազան Հայրը կհարցնէ նաե թէ ինչ ընել պէտք է այն եկեղեցականայ և դոստաուայ համար , և այլն . Սրբազան Հայրը կարծիք մը կրնար ունենալ և յայտնել ասանց վրայօք , բայց չէ յայտնած :

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ . — Կարծիքս յայտնած եմ այդ մասին . շնորհ ըրէք կարգացէք իմ ղիրս հոն էն՝ վերջէն իմ կարծիքս ալ կը յայտնեմ :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ . — Եստ ըսա , Սրբազան Հայր , այդ խնդիրը կրնանք յանձնել նախարարն իջ ղիւանայ՝ որ սրտասխան մը տան : Գարձեալ Սրբազան Հայրը կ'առաջարկէ վաւերացնել նախարդ և ներկայ Վարչութեանց շինած հրահանգները , կանոնները , և այլն :

Այս ալ իրիւս առաջարկութիւն և իր բերականորական կէտի մը լուծման խնդիր յանձնել նախարարն իջ ղիւանայ : Գալով Սոյ խնդրոյն , Սրբազան Հայրն այդ մասին ալ հարցում կընէ , հարցում՝ որուն կարող չենք որոշ սրտասխան մը տալ : Մեր Սոյ կաթողիկոսին ըրած առաջարկութիւնները չը քննեցինք , քննելու համար երկու չափ պէտք էր՝ զանոնք յանձնեցինք Վարչութեան՝ մէկն եկեղեցւոյ Օրէնք և միւսը

Վարչոյին Օրէնք . քանի որ այս երկու չափերով ինչորէր Վարչութեան ձեւօք չափուեր է , մեր ինչ ունինք ընելիք . Կաթողիկոսին առաջարկութիւնները՝ մերժենք . բայց մենք զանոնք չը քննեցինք որ մերժենք կամ ընդունինք . Վարչութեան անկ է սարտ ու սրտաշածը տեսրինել . Սահմանադրութեան ընթացքն այսպէս կը պահանջէ :

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ . — Երեցէք , կաղուչեմ , Ազգն ինձի միայն հայերէն քերականութիւն մը սովորեցուցած է , և զազգիներէն բացբուն խոնարհումը Խասադիլի դպրոցին մէջ . ևս Փարիլի և Եւրոպայի ուրիշ համալսարանները չեմ պարտած , իրաւագիտութիւն և բարձր սուսներ չեմ առած , ևս իմ չափաւոր խելքովս ղիտոցածս ըսեմ այս մասին : Երբ Խոսան ժողովըն որոշեց Սոյ կաթողիկոսին հրաժարականը ընդունիլ , ղիտողութիւն մը ըրի ըսելով որ դեռ հրաժարականը չընդունած՝ կաթողիկոսին ըսենք թէ առաջարկութիւնն ինչ ետ առէք և շարունակեցէք ձեր սրտաշածը : Խոսան ժողովոյ անդամք չընդունեցին ըրած ղիտողութիւնա . ինչ ընեմ :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ . — Եստ աղէկ , Սրբազան Հայր , բայց վարչութեան ղիտուելիք բաներն են ատոնք . մեր ինչ ընենք . մեր արդէն ամեն կերպով Վարչութեան տնօրէնութեանը յանձնած ենք : Եթէ ձեր ու ժողովոյ մէջ անհամաձայնութիւն կայ , խնդիրն երկու կողման առարկութիւններովն հանդերձ օրինաւոր տեղեկագրով պէտք է ներկայանայ ժողովին : ՆՈՒՐԵԱՆ Յ . ԷՖ . — Սահմանադրութեան մէջ յօդուած մը կայ , որ կրնայ սրտասխանել Ս . Պատրիարքին բերած խնդրոյ : Ահաւասիկ կարդում դայն .

« Թօղ . 9 . Պատրիարքն իւր բացակայութեան ատեն Ազգ . ժողովներու մէջ տրուած որոշումները սրտաւանկով թուղթը դեռ չտուրագրած , կարող է անոնց վրայ իւր ղիտողութիւնները յայտնելով , խնդիրը կրկին քննութեան յանձնել : Իսկ այս վերաքննութեանն ևտրը սրտասխարեալ է նոյն թուղթերն ատուրագրել , եթէ տրուած որոշումը Սահմանադրութեան տրամադրութեանցն անհամաձայն չը գտնէ » : Հիմա Ս . Հօր տուած բացատրութիւն

ներէն կերելի որ Սահմանադրութեան այս յօդուածին տրամադրութիւնը լիովին գործողութեան չէ . ատոնց մէջ այնպիսի խնդիրներ կան , որոց վրայ Վարչութիւնն իւր որոշումը տուեր , սակայն Ս . Հայրն իւր տեսութեան հակառակ զըտեր է զանոնք . ինչ ըներ . մտածեր է որ իր մէ վեր մի կայ — Ազգը , և անոր ներկայացուցիչ այս Ընդհ . ժողովն , ուրեմն Ընդհ . ժողովին ղիտեմ ըսեր ու հոս բերեր է այդ խընդիրները : Ըսել է թէ անհամաձայնութիւն մը կայ իւր Սրբազնութեան և վարչական ժողովոյ մէջ : Եւ որդարև Ազգամարայ խնդրոյն մէջ Բ . Գունէն եկած այդ վերջին թէգրէրէն ամբաստանելոյն անպարտութեան հիմ թանկէն աւելի ծանր բան չկայ ըստ իս : Ս . Հայրը այն պարագայից մէջ տեսնելով որ իւր խնդմաններն ու Սահմանադրութիւնը կը բռնաբարուին կոր , հոս ղիտեր է քաղաքագրութեամբ մը : Ուրեմն Յանձնաժողովը մը ղնենք անմիջապէս որ նըկատողութեան առնու այս խնդիրները , և 'ի հարկին Ս . Հօր կարծիքներն ալ ուղէ :

ԽՕՃԱՍԱՐԵԱՆ Օ . ԷՖ . — Սրբազանին համար երեսփոխանն է ըսի , վասն զի իր երեսփոխան կիսօսի կոր : Ըսաւ թէ երբ խելքս չհասնի՝ ինչ ընեմ , քանի որ խելքի աղբիւրն հոս է , այս ժողովին ղիտեցի : Սակայն օրէնքը կըսէ թէ երբ Սահմանադրութեան հակառակ բան մը տեսնէ , այն ատեն Ազգային ժողովին ղիտելու է : Բայց Սրբազանին բերած հարցումներուն մէջ ղրական բան մը չկայ : Ըսող եղաւ թէ Նորին Սրբազնութիւնը քաղաքագրութեան հոս կը ղիտէ և չամբաստանէր ղՎարչութիւնն : Սակայն Սահմանադրութեան համեմատ երկու կողմէն փոխադարձ բացատրութիւններ առնուլ տրուելի ետեկըլոյ այդ , չէ թէ հարցման ձեւի տակ ղնելով : Այս ըսել չէ թէ անպատճառ ամբաստանել ղՎարչութիւնն :

ՆՈՒՐԵԱՆ Յ . ԷՖ . — Օգտէն Էֆէնտիի ըսածին համաձայն եմ . ևս ձեւին վրայ ըսի . Սրբազան Հայրը կրնար ամբաստանութեան կերպարանքով ալ բերել , բայց քաղաքագրութիւն ըրեր է : Ուրեմն յանձնենք մասնաժողովոյ մը , Ազգայնական Էֆէնտիի ըսածին սխալ ստիպողականութեան կարգաւ դրամական խնդիրն առա

Տին ընկալի:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Ոչ որ կըսէ թէ Սրբազանն իրաւունք չունի խնդիր բերել հասունի, բայց Ստճամադրութեան դժած կերպիւ: Մենք ըսինք թէ նախ խնդիրները զտենք և տեսնենք թէ քանի՞նք պիտի վերածուի մասնաժողովոյ յանձնակալի: մէկ քանին զտուեցաւ, ուրեմն Քաղաքական կֆիլիսոփի խօսիլ կուզէ, ան ալ խօսելէ ետեւ շարունակենք:

ԲԱԶԱՋԵԱՆ Յ. ԷՖ. — Իմ ըսելիքս խիստ կարճ է. ես խնդիրն սկզբունքի խնդիր չեմ նշկատեր. Ազգն սոցալափ ժամանակէ ի վեր խօսեցաւ, քիչ մ'ալ գործենք և մեք զվեզ յառաջադիմական ճամբու մը մէջ դնենք:

Տ. ՄԱՏՔԻՆՍ ՎԱՐԴ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ. — Երեւոյիսանն էֆիլիսոփներ, Ազգը Պատրիարք մը ունի և Նորին նախագահութեան տակ կրօն, և Քաղ. ժողովներ, սրբ Ազգ, Վարչութիւնը կիսակեն. Վարչական այս երեք տարերքն իրարու համաձայն են թէ ոչ, նախ ասիկա պէտք է հասկնալ: Սրբազան Պատրիարք Հօր բերած խնդրոց մէջ կան մէկ քանիններ, որ Վարչութիւնէն որոշում ընդունած են, և Սըրբազան Նախագահը զանոնք չէ գործադրած. կան մէկ քանիններ ալ, որ տակաւին որոշում առած չեն, ինչպէս է եկեղեցականաց և դատատուաց վերաբերեալ խնդիրը: Այս վերջիններն այնպիսի խնդիրներ են, որ վարչութեան մէջ ձեռնուելու և այնպէս հոս գալու են. ես կիարձեմ թէ ատոնք տակաւին Վարչութեան տակունն անգամ ելած չեն, ուրեմն ինչպէս հոս կրնան դալ: Կամ Վարչութեան ժողովներ ունինք և կամ չունինք. եթէ ունինք, պէտք է սահմանադրապէս վարչութեան ժողովոց ներկայանան այս տեսակ խնդիրները, և վիճարանութեան ենթարկուելէ ետեւ որոշում ստանան. Պատրիարքն իրբե նախագահ վարչութեան կըրնայ դիտողութիւն ունենալ և անհամաձայն զըտնուիլ ժողովոց որոշմանց՝ իրաւացի պատճառներով. այն տակն իրբե անհամաձայնութեան խնդիր հոս կուզայ պէտք եղած բացատրութիւններով հանդերձ: Քանի որ ասանց այս կարեւոր բացատրութեանց և սոսկ հարցման ձևին տակ եկած են այդ խնդիրները, 15 օր ալ հոս

խնդիրն չենք կրնար օրինաւոր վախճան մը տալ ասանց: Ուստի ես կառաջարկեմ, այն խնդիրներն որ վարչութեան տակունն ելած չեն, զրկել հոն որ ձեռնուն, և երբ անհամաձայնութիւն ծագի Նախագահին ու ժողովոց մէջ, այն տակն հոս դան չէ թէ հարցումներու տակ, այլ իրր անհամաձայնութեան խնդիր:

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ. (ուր կիցերով) — Ուրեմն այդ ձեերը դիպող Պատրիարք մը բերելու էր. ես չեմ կրնար տանիլ այսպիսի պաշտօն:

Չայս ըսելով Սրբազան Նախագահն անտիջուպէս մեկնեցաւ խորհրդարանէն:

Այս պարագային վրայ ժողովն յուզուեցաւ և սրտ մը իրարանցում տիրեց ժողովին մէջ: Սակայն դիւանին միջամտութեամբ հանդարտութիւնն ընդ հուպ վերահաստատուելով, վիճարանութիւնը շարունակեց:

ԵՈՒՍՈՒՅԵԱՆ Տ. ԷՖ. — Երեւոյիսանն էֆիլիսոփներ, կաղաչեմ Ձ ժողովեան շնորհ ըրէք ինձ խօսելու: Ս. Պատրիարքն առաջարկութիւններ կը բերէ Ազգ. ժողովին, և ժողովը կը վարանի թէ ինչ են այս բերածները. մէկը հարցում է կըսէ, միւսը առաջարկութիւն և ուրիշ մ'ալ ամբաստանութիւն է կըսէ: Ըստ իս բնաւ վարանելու բան մը չկայ. վասն զի Ս. Պատրիարքն իւր բերած առաջարկութեանց ձևին վըրայ մեկնութիւն տուաւ և ըսաւ թէ ես ձեերուն այնչափ տեղեկութիւն չունիմ, ես Ազգ. ժողովող ղիսկու պէտք դգայի և ղիսկայի. եթէ պահասութիւն մը կայ ձե ին մէջ՝ դոք քացուցէք: Կարձեմ այս ըսել ուղեց Ն. Սրբազանութիւնն իւր տուած մեկնութիւններովն: Եւ ըստուգիւ երբ կը տեսնենք որ Ազգ. ժողովս իսկ այսքան տարիներէ ետեւ հաղիւ կըցաւ իրեն համար ներքին կանոնադրութիւն մը չինել ու հաստատուել, բնաւին զարմանալի չէ եթէ անոր գործադրութեան մէջ իսկ տակաւին դժուարութիւններ կը կրէ: Եւ չափադանցութիւն ըրած չեմ ըլլար եթէ ըսեմ թէ՛ մինչև իսկ Ղիւանին դիւանն անցնողը շատ անգամ Կանոնադրութեան տակն տրամադրութիւնները չը յիշեր: Ինձի համար սրբոյ էր խնդիրը. բայց դժբաղ-

գարար սխալ համակարգութիւն մը տեղի աւնեցաւ, ինձմէ առաջ խօսող տակնարան Հայր սուրբին խօսից վրայ Նորին Սրբազանութիւնը կարծեց թէ ամբաստանութիւն մը կընէ իւր դէմ, որմէ զգածուելով՝ իմ տեղս ուրիշ մը դրէք ըսաւ և մեկնեցաւ: Սակայն քանի որ ունիողիւր էինք մեք, պէտք է ըսենք թէ Սատթէոս Հայր սուրբին ըրած խօսքերուն մէջ մեր հասկացածին նայելով ուրիշ բան չկար, բայց եթէ ինքն իրբե երեւոյիսանն նկատողութեան առնալ կուզեր թէ ինչ կերպով լուծուելու են Սրբազանին բերած կիցերները: Ուրեմն մէկ բան մը կը մնայ մեզ, համոզուիլ թէ ինչ ըսել ուզեց Սատթէոս Հայր սուրբը և թէ Նորին Սրբազանութիւնն ինչ կերպով ըմբռնեց անոր խօսքը: Երբ այս կէտը պարզենք, Նորին Սըրբազանութեան ներդանալուն և զլստանալուն առաջը կրնանք առնուլ: Ես կը կարծեմ որ եթէ մեր համբերութիւն ընկինք և ձգէինք Ստենապետ փառային՝ որ արդէն սկսած էր մի աւ մի քննութիւնն ընել, խնդիրները շուտ պիտի զըտուէին, և միեւնոյն նարատակին պիտի համեմէինք: Ս. Պատրիարքին և իւր խորհրդակից ժողովոց մէջ անհամաձայնութիւնն ուրիշ է, ամբաստանութիւնն ուրիշ. ես կարծեմ թէ ասոր մէջ չըփոխութիւն մը ըրինք, եւ թաղրելով որ վարչական ժողովոց մէջ չորոշուած խնդիրները հոս բերեն ամբաստանութիւն ըսել է: Սակայն սխալ է, անհամաձայնութեան մէջ մեծ տարբերութիւն կայ. քիչ մը առաջ հարցում մը եղաւ, Վարչութիւնն կո՞նք չկայ ըսելով կարձեմ Օգոստէն էֆին. էր այս հարցումն ընողը. ո՞վ որ է նէ՛ իմ ըսելիքս սո՛ է. սրբոյ խնդրոց մը վրայ անգամ կրնայ անհամաձայնութիւն պատահիլ և որոշում չտրուած խնդիրը հոս գալ. վասն զի Նախագահն որո՞ւ պիտի հարցնէ, հարկաւ Ազգ. ժողովոյն: (Չայն մը. — Սակալեցէք, կաղաչեմ): Որովհետեւ դէպք մը պատահեցաւ, Ս. Պատրիարքը ներացաւ՝ կարծելով թէ իրեն դէմ ամբաստանութիւն կըլլայ երեւոյիսանին մը կողմէ, այս կասկածը փարատուելու համար սրբազան էր բացատրել թէ ոչ մէկուն միտքն անգամ անցած չէ Սրբազանին հակառակիլ. ուստի կառաջարկեմ որ այս այսպէս ըլլողը հասկնանք

Ս. Հօր. միւս կողմէ թողունք որ Կառնը Ն. Սրբազանութեան խնդիրներուն վրայօր սկսած քննութիւնը շարունակէ և իւր եզրակացութիւնն ընէ:

ԻՌԹԻՒՅԵԱՆ Կ. ԷՖ. — Սրբազան Պատրիարքն իւր առաջարկութեանց մէկ մասը սրատասխանատուութեան երկիւղէն է որ հոս կը բերէ. բերած խնդիրներէն մի քանին՝ զորս Վարչութեան ժողովներն որոշած են, ինք ծանր տեսնելով կը հարցնէ մեզ թէ զանոնք զործադրելով պատասխանատուութեան ներքե կիցնա՞յ թէ ոչ: Ատանցմէ ետեւ կուզան այն խնդիրները, զորս Վարչութիւնը դեռ որոշած չէ կամ որոշելու վրայ է: Այս տակն խնդիրներն՝ որ 10 կամ 13 կտորի կը հասնին, քննութեան մտղէն անցնելով կրնան 2 ի կամ 3 ի վերածիլ, ինչպէս ըսաւ Ստենապետ փառային. ուստի ես զարձեալ կառաջարկեմ որ մասնաժողովի մը յանձնուի այս գործը կատարել, այսինքն ինչ որ ղիւանը պիտի կատարէ. ասոյ թէ ոչ՝ գործերը պիտի բաժնուին:

ՉԱՅՆԵՐ. — Քուէ, քուէ:

Ղիւանը մասնաժողով կազմելու առաջարկութիւնը քուէի դրաւ, ժողովն 12 քուէի հակառակ 26 քուէով ընդունեց մասնաժողովի կազմութիւնը և ՈՐՈՇԵՑ Սրբազան Նախագահին ներկայացուցած խնդիրներն անոր յանձնել, սրբոյ ղի ամենը մէկէն նկատողութեան առնուլ և ինչ որ Վարչութեան վերաբերեալ է, Նորին Սրբազանութեան վերադարձնէ, կամ զտէ և արդիւնքը բերէ ժողովին:

Մասնաժողովի ընտրութեան գալով, առաջարկեցաւ որ 5 անդամներէ կազմուի խառն ընդ եկեղեցական և ընդ աշխարհական, և Ղիւանն անուանէ զանոնք:

Այս առաջարկութիւնն ընդունուեցաւ ժողովն:

Այս միջոցին Ստենապետ Փառայն յայտարարեց թէ Մամիկոնեան Միրայէլ էֆինոփ Սըրբազան Պատրիարք Հօր կողմէ կուզայ իր պատգամարեր, և հրաւիրեց յիշեալ էֆինոփին խօսիլ:

Իսկ Մամիկոնեան էֆինոփ տեսնելով որ ժողովը Նորին Սրբազանութեան խնդրոց կարե-

տրուժիւն տալով մասնաժողովի մը կազմութիւնը որոշած է, խօսք շունենալը յայտնեց :

Երբ Գիւանը մասնաժողովի անդամներն անուանելու վրայ էր, զիտողութիւն ընողներ և զան թէ Վարչութեան անդամներէն մտրդ զըտնուելու չէ մասնաժողովին մէջ :

ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ Մ. ԷՑ. — Իբրև անդամ Վարչութեան կը բողոքեմ այդ զիտողութեան դէմ, որովհետև մասնաժողովին մէջ Վարչութեան մարդ չը գտնուի ըսելը բռնի անհամաձայնութեան մը նիւթ տալ է Պատրիարքին ու Վարչական ժողովոյ մէջ. ուսկէ՞ կառնուի թէ Պատրիարքին ու Վարչութեան մէջ անհամաձայնութիւն կայ. միթէ Սրբազան Պատրիարք Հօր բերնէն այսպիսի անհամաձայնութեան վերաբերեալ պըզտիկ բառ մ'անգամ լսուեցա՞ւ :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Երեցէ՛ք, Մամիկոնեան Էֆէնտի, եղած դիտողութիւնն այդ մտօք մի ըմբռնէք : Մասնաժողովին մէջ վարչութեան մարդ գտնուիլն յարմար չէ անոր համար որ թերևս Մասնաժողովին կողմէ վարչութեան հարցուելիք բաներ պիտի բլլան. և եթէ Մասնաժողովին մէջ վարչութեան անդամներէն մէկը գտնուելով անոր հարցուի, նա չկրնար յանուն վարչութեան պատասխանել և հարկուիլը կարծիրն ինչ որ է՝ զայն պիտի ըսէ. սակէ անտեղութիւն կրնայ ծագիլ. ուստի վարչութեան զուրա պէտք է ընտրուին մասնաժողովին անդամները :

Ասկէ ետք Գիւանը մասնաժողովոյ ընտրութեան համար 5 անուանեց ցանկ մը ներկայացուց, զոր ժողովն ընդունելով հաստատեց : Ասոնք են՝

- S. Մատթէոս Վարդապետ Իզմիրեան
- S. Սահակ քահանայ տէր Սարգսեան
- Սարգիս Էֆէնտի Աղաբէկեան
- Յովհաննէս » Եւրեան
- Առաքել » Աւթուն Տիւրբի

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Ահաւասիկ պարտքերնիս կատարեցինք, մեր Սրբազան նախագահին սիրտը անհանգիստ ընող խնդիրներն յանձնախօսի մը յանձնեցինք ՚ի բնութիւն, և խընդրեմ յանձնախօսի արգոյ անդամներէն, որ ժամ յառաջ մեզ տեղեկագիր բերելու շնորհ ընեն. ցակայն գործ մ'ալ ունինք չտեսնելու : Սրբա-

զան Պատրիարքը մեր միճտրանութեան միջոցին վշտանալով մեկնեցաւ առեանէս. քաջ զխոեմ որ Սրբազանը մեզ նեղացած չէ, այլ ծանրալիշիս սրտազայից ճշման ներքե տաղնադեալ է սիրուն՝ ու միտքը յուզեալ. այս կը ցուցնէ Նորին Սրբազնութեան տաան տաաներիու խընդիրն մէկէն հարձեպով դրի առնուլ ու Աղգոյին ժողովին ներկայացնելու փութալը. ստոյգ է որ խնդիրներն այս եղանակաւ և սոյն ձևով ստորերելը սահմանադրական ընթացից ճշդիւ չը համաձայնիր, սակայն մեր մեր Սրբազան Պատրիարքն այնչափ կը սիրենք և կը յարգենք որ Նորին Սրբազնութեան սիրտը անդարբելու համար առնոց նախանձախնդրութեան խնդիրներն ընդունեցինք և պիտի բնենք. սսի պէտք է ՚ի բնն պաշտօնապէս ծանուցանել և մեր իր վրայ ունեցած կատարեալ վստահութիւնն իրեն կրկին յայտարարել : Բայց ստոր համար ժողովը պէտք է նախ իր վստահութեան քուէն տայ, որպէս զի պատգամաւորութիւն մը զայն Նորին սրբազնութեան հաղորդէ :

Այս հրուէրին վրայ ժողովականք միահամուռ վստահութեան քուէ տուին, Սրբազան Պատրիարք հօր համար :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Հիմա կատարեալեմ որ ժողովին կողմէ S. Մատթէոս վարդապետ և Ապրօ և Սարգիս Էֆէնտիներ Գիւանին ընկերակցութեամբ Սրբազան Պատրիարք Հօր իբրև պատգամաւոր ներկայանալով, ժողովոցս աւ Նորին Սրբազնութիւնն ունեցած կատարեալ յարգանաց և վստահութեան, միանգամայն պատրուան դէպքին վրայօք որ և է միշտ մը դիպցած չըղարուն հաւատիրք մատուցանելէ ետև, առաջարկեալ խնդրոց համար ըրած որոշումնիս ալ հաղորդեն Նորին Սրբազնութեան :

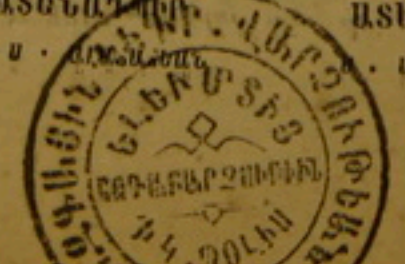
Ժողովն Ատենապետ Փաշային ըրած յայտարարութիւնն սկզբապէս ընդունելով ՀԱՍՏԱՏԵՑ :

Ատենաը գոյուելէ տաաջ Գիւանին յայտարարութեան վրայ Ժողովն ՈՐՈՇԵՑ նաև որ յաջորդ նիստն 8 օրէն ետև գումարի Օրակարգ ունենալով :

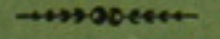
Օրակարգ գործադրութեան կատարուց, և սպաշտութեան ընչից անտէր սրբոց, ներկայացեալ ՚ի խառն ժողովոյ :

Ատենաը գոյուեցաւ ժամ 10 ին :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ.

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

1. S. Խորէն	Արքեպիսկ.	Նար-պէյ	ԱՏԵՆԱՊԵՏ
2. S. Կարապետ	Եպիսկ.	Սերոբեան	
3. S. Ներսէս	Վ.	Ասլանեան	ԱՏԵՆԱՊԵՏ
4. S. Արթուրոս	»	Իսկէնտէրեան	
5. S. Գէորգ	»	Գերձակեան	
6. S. Զաքարիա	»	Զիւմրիւթ ճեան	
7. S. Խորէն	»	Կիրոյեան	
8. S. Յովհաննէս	»	Փախաղեան	
9. S. Արիստակէս	»	Մամբրէեան	
10. S. Գրիգոր	»	Երամեան	
11. S. Գրիգոր	»	Աճէմեան	
12. S. Երեմիա	»	Խապիւղի	
13. S. Սիւրիաս	»	Ստեփաննատեան	
14. S. Վրդանէս	»	Միջագիւղի	

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

1. Սիմոն	Մարտուտեան	պէյ	ԱՏԵՆԱՊԵՏ
2. Միքայէլ	Մամիկոնեան	Էֆէնտի	ԱՏԵՆԱՊԵՏ
3. Արրահամ	Հարենց	»	
4. Ասաիա	Իկիտարաչեան	»	
5. Խաչիկ	Ալեանաբեան	»	
6. Կարապետ	Փախաղեան	»	
7. Մկրտիչ	Էսաեան	»	
8. Յակոբ	Կոստանդ	»	
9. Յարութիւն	Գախամճեան	»	
10. Սարգիս	Արրահամեան	»	
11. Սարգիս	Արապեան	»	
12. Սիմոն	Միքայէլեան	»	
13. Սիմոն	Նորատունկեան	»	
14. Ստեփան	Խնդիրեան	»	

ՀԱՅ ԳԻՆԻԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԱՆՆԵՐ

ԻՐԱՆԻ ԳԻՆԻԱԿԱՆ

Հայկական	Գինի	Գինի	Գինի
Արմենիական	Գինի	Գինի	Գինի
Երվանդանյան	Գինի	Գինի	Գինի
Քանաքեռյան	Գինի	Գինի	Գինի
Երզրանյան	Գինի	Գինի	Գինի
Երզրանյան	Գինի	Գինի	Գինի
Երզրանյան	Գինի	Գինի	Գինի
Երզրանյան	Գինի	Գինի	Գինի

ԳԻՆ 2 ՂՐՈՒՇ

ՄԵՓԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍՆՏՈՒԿՆԵՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՈՅ ԾԱԼՈՒՅ ՅԱՏԿԱՅԵԱԼ

Կը ծախուի ի Դիւանատան Պատրիարքարանի . և Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ բանկայը և Հայ գրախաճարաց ըով :

Հայկական	Գինի	Գինի
Արմենիական	Գինի	Գինի
Երվանդանյան	Գինի	Գինի
Քանաքեռյան	Գինի	Գինի
Երզրանյան	Գինի	Գինի
Երզրանյան	Գինի	Գինի
Երզրանյան	Գինի	Գինի